

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Filosofia i Lletres

Memòria del treball de Fi de Grau

Les independències d'Amèrica llatina a través de la premsa mallorquina. 1810-1814.

Eduard Sastre Bennàsar

Grau d'Història

Any acadèmic 2018-19

DNI de l'alumne:43185011G

Treball tutelat per Antoni Marimon Riutort
Departament d'història contemporània

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor		Tutor	
Sí	No	Sí	No
X			

Paraules clau del treball:
Premsa, Independència, Amèrica, Guerra del Francès

ÍNDEX

	pàgina
1-. Introducció	1
2-. Hipòtesi i objectius	1
3-. Fonts i metodologia	2
4-. Estat de la qüestió	3
5-. Les independències d'Amèrica llatina. Causes i conseqüències	4
6-. La Guerra del Francès a Mallorca	5
6.1-. L'aportació de Mallorca a la guerra	8
6.2-. Crisi social i econòmica	9
6.3-. La situació política a Mallorca	11
7-. La premsa mallorquina entre 1810 i 1814	12
8-. Anàlisi de les notícies sobre les independències d'Amèrica llatina	16
8.1-. Qüestió militar	16
8.2-. Qüestió econòmica i comercial	23
8.3-. Qüestió politico-social	24
9-. Conclusions	29
10-. Bibliografia	31
11-. Annex	34

1-. INTRODUCCIÓ

L'imperi espanyol a partir del segle XIX va experimentar uns canvis molt importants pel que fa al seu territori, a partir de 1808 les colònies espanyoles a ultramar varen iniciar un procés revolucionari per aconseguir la seva independència. Aquest procés no va acabar fins al 1840 amb un resultat poc favorable per a Espanya. Els diferents virregnats d'Amèrica llatina varen deixar pas a un seguit d'estats independents. A partir d'aquell moment Espanya només va mantenir les colònies de Cuba, Puerto Rico i Filipines que romandran sota l'òrbita Espanyola fins al 1898.

Pel que fa a la metròpoli, el problema de les colònies va coincidir amb un altre conflicte intern que va eclipsar la resta de problemes, es tracta de la guerra d'independència espanyola, també coneguda com guerra del francès que va enfrontar Espanya amb França, i que justament coincideix amb l'esclafit de les revolucions a Amèrica. Aquest conflicte va començar al 1808 i no va acabar fins al 1814.

Arran del conflicte es varen desencadenar un seguit de processos que varen unir postures enfrontades, absolutistes i liberals que lluitaven en un front comú contra l'invasor francès. Les Corts de Cadis del 1810 i la proclamació d'una nova Constitució al 1812, de caire liberal però amb una forta presència conservadora, a les institucions varen suposar un punt d'inflexió important fins al retorn de Ferran VII.

Paral·lelament al 1810 és va decretar la llibertat d'impremta a Mallorca, motivant el sorgiment d'un gran nombre de periòdics de tendències ben diverses, des de liberals fins a més conservadors. Unes publicacions tengueren un major recorregut envers altres que foren de trajectòria més curta.

El present treball intentarà fer una aproximació a aquests diaris que sorgiren a partir de 1810 fins al final del conflicte franco-espanyol al 1814. més concretament veurem quines foren les principals notícies sobre els fets que, simultàniament es donaven a Amèrica Llatina en relació als seus processos d'independència i que arribaren a Mallorca a través de la premsa local.

En aquest treball no entrarem a analitzar les causes i conseqüències ni tampoc el desenvolupament de la guerra a la península Ibèrica, ens centrarem sols amb els fets que tinguin relació a les Balears amb aquest conflicte.

2-. HIPÒTESI I OBJECTIUS

La principal hipòtesi d'aquest treball és veure com només arribaven les bones notícies del continent americà, ocultant a la resta de població les notícies que podien afectar a la moral dels espanyols, així doncs hi hauria una manipulació política per part de la premsa a Palma.

Els objectius principals del treball són:

- Analitzar la situació de les Balears durant els primers moments dels processos independentistes a Amèrica llatina, concretament el període comprès entre 1810 i 1814.
- Veure quines eren les informacions que ens arribaven del continent americà i com eren tractades per la premsa local.
- Fer una síntesi dels fets ocorreguts durant la guerra del francès a Mallorca.
- Una aproximació a la vida quotidiana de la societat, sobretot de Palma, utilitzant la premsa com a font d'estudi.
- Analitzar quantitativament i qualitativament els *Diario de Palma*, *Diario de Mallorca* i *Diario de Baleares*.
- Veure de quins països rebíem les notícies.
- Comprovar si hi havia implicació d'altres potències a Amèrica Llatina.
- Analitzar quines batalles americanes apareixen a la premsa local i analitzar la seva transcendència
- Esbrinar de quines fonts extreien la informació els periòdics locals.

3-. FONTS I METODOLOGIA

Les fonts per a la realització del treball han estat diverses, en primer lloc hi ha una part de recerca bibliogràfica per tal de contextualitzar l'estudi. Fonts bibliogràfiques tant específiques com generals. En segon lloc hi ha una part de recerca de fonts primàries, en aquest cas la premsa de l'època, per aquest motiu s'han visitat les biblioteques de Can Sales, com a principal hemeroteca de Palma, així com la biblioteca March on hi trobem un important fons documental. Per a la recerca de premsa també s'ha consultat la pàgina web prensahistorica.mcu.es, on trobem digitalitzat una gran part de la premsa de tota Espanya, i ens ha servit i facilitat enormement la tasca de recopilació de notícies, ja que en el cas de Can Sales si el periòdic que volíem consultar estava digitalitzat i penjat a la web, no ens facilitaven la seva consulta. Agafant com exemple tres publicacions que hi havia durant el període de 1810-1814, són els *Diario de Palma*, *Diario de Mallorca* i *Diario de Baleares*.

Per a la metodologia hem tengut en compte un enfocament cultural històric de la premsa, tenint en compte els nous plantejaments de la nova història política que te en compte no tan sols els fet i els personatges sino també la cultura política i social. el que ens interessa és una visió històrica de la premsa. Per aquest motiu s'ha procedit a elaborar un buidatge de les tres publicacions

abans esmentades per tal d'identificar les notícies referides a Amèrica Llatina, després pel que fa a l'apartat de l'anàlisi dels diaris, he optat per fer una divisió per grans temes i no una divisió per diaris, d'aquesta manera els temes s'agruparan en tres: qüestió bèl·lica, qüestió econòmica i comercial i qüestió socio-política.

Pel que fa a l'estructura del treball es dividirà en cinc parts, la primera part referida a la qüestió de les independències a Amèrica Llatina, per tal de contextualitzar el moment, la segona part tractarà el tema de la situació de Mallorca durant la guerra del francès, el tercer apartat farà referència a l'estudi sobre la premsa local a Mallorca, la quarta part tractarà més concretament de l'anàlisi de la informació que apareix als diaris abans esmentats i finalment un darrer apartat de conclusions.

4-. ESTAT DE LA QÜESTIÓ.

Les independències d'Amèrica Llatina han estat molt estudiades per diversos autors, tant llatino-americans com europeus com Brian R Hamnett i la seva obra *Revolución y contrarevolución en méxico y el Perú*, Osvaldo Silva i la seva *Breve historia contemporánea de Chile* o Nelson Martínez Díaz amb el seu llibre *La independència hispano-americana*, però sens dubte un dels principals entesos en matèria llatinoamericana és el britànic John Lynch, amb obres com *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826, Amèrica latina, entre colonia y nació*.

Pel que fa a l'estudi de la història de Balears, concretament el període de la guerra del francès comptam amb dos autors que tot i no ser de les Illes tracten el tema de l'antic règim a les Balears, es tracta de Lluís Roura i Aulinas amb obres com *Antic règim a Mallorca, abast de la commoció dels anys 1808-1814* o *La crisi de l'Antic Règim a les Balears (1780-1814)*, per altra banda Antoni Moliner ens ofereix una visió de la guerra del francès en la seva obra *La guerra del Francès a Mallorca (1808-1814)*. Aquest període també ha aparegut a publicacions de caràcter més general, com les Jornades d'Estudis Locals, concretament les XXVII Jornades tenien com a tema central la Guerra del Francès.

Per tal de comprendre i analitzar la premsa a mallorquina, cal recórrer a Valentí Valenciano i la seva obra *Els inicis de la premsa a Mallorca. 1779-1814*, o *El primer liberalisme a Mallorca*. Ambdues obres ens donen una visió de tot el panorama periodístic illenc en els seus inicis, amb totes les publicacions que varen sorgir. Antoni Lluç Ferrer i Eberhard Grosske publiquen a les revistes "Randa" i "Mayurqa" respectivament, articles relacionats amb la premsa mallorquina. Per altra banda tant Roure com Moliner també se'n fan ressò de la qüestió periodística als seus treballs.

5-. LES INDEPENDÈNCIES A AMÈRICA LLATINA. CAUSES I CONSEQÜÈNCIES

Els processos d'independència a l'Amèrica llatina, es varen produir gracies a una confluència de factors que varen resultar determinants a l'hora de decantar la balança cap al costat dels revolucionaris. En primer lloc l'intromissió de Napoleó dins la península Ibèrica amb la conseqüent guerra d'independència espanyola, coneguda també amb el nom de guerra del francès on Ferran VII va ser obligat a abdicar en favor del germà de Napoleó, Josep. El conflicte armat a la península Ibèrica va deixar sense sobirans a la metròpolis, provocant una pèrdua de l'autoritat a les colònies. No hi havia un govern sòlid, i es varen començar a succeir les disputes sobre la legitimitat i la lleialtat. Aquestes discussions varen acabar amb violència i aquesta violència es va convertir en revolució¹.

Un altre factor determinant va venir del propi poble, quan a mesura que passava el temps se'n adonaren que poc o res tenien a veure amb la metròpoli, Hispanoamèrica es va començar a adonar-se'n compte de que tenia una identitat pròpia, va prendre consciència de la seva cultura i va començar a protegir els seus recursos².

El tercer factor a tenir en compte va ser el canvi del model econòmic que es va dur a terme a les colònies, en bona mesura ajudats per Espanya, ja que durant el segle XVIII es va dur a terme una sèrie de reformes a l'administració, una reorganització de l'exèrcit i una reactivació del comerç, despertant uns interessos que Espanya no era capaç de satisfer³. Amèrica poc a poc anava adquirint una major riquesa, desenvolupant noves fonts d'aquesta i millorant la seva economia. I quan la metròpoli cometia alguna injustícia, les colònies optaren per millorar les relacions comercials entre elles i de cada vegada exportaven menys a Espanya, la dependència transatlàntica havia quedat a un costat⁴.

Per tal de poder exercir un major control sobre les colònies, Espanya va optar per incorporar a espanyols als alts càrrecs de les administracions americanes, aquest fet demostra que la metròpoli no es refiava dels americans, de la mateixa manera i seguint aquesta mateixa línia, de cada vegada més els criolls deixaren de tenir participació en el govern, fet que va desencadenar un seguit de protestes per part d'aquests criolls que tot i tenir importants fortunes fruit del comerç, no tenien poder dins les administracions. Com bé diu Humboldt "l'uropeu més miserable, sense educació i sense cultiu intel·lectual, es creu superior als blancs nascuts al nou continent" aquest fet no va fer sino que encendre encara més les idees independentistes del poble americà.

Tornant a la qüestió peninsular de la guerra del francès, aquest conflicte que aparentment

---

1 LYNCH, J (2001); *Amèrica llatina, entre colonia y nació*. Pàg. 117

2 LYNCH, J (1989); *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826*. Pàg. 9

3 LYNCH, J (1989); *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826*. Pàg. 9

4 LYINCH, J 1989); *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826*. Pàg. 10

sols afecta a la península Ibèrica, va tenir fortes repercussions al continent americà. Al 1808 degut a la invasió napoleònica, no es parlava de “revolució” sino de “regeneració”, entesa com un retorn a l'estatus quo anterior a la invasió francesa a la metròpoli⁵. Veim per tant aquesta desconfiança per part dels americans davant un monarca que es troba secuestrat a França, amb una Junta de Govern en guerra i un país dividit en dos grans bàndols, patriotes i afrancesats. aquesta mateixa junta de Govern que s'ubicava a Cadis, reclamava el reconeixement dels americans, davant la necessitat de crear unes corts constituents, es va començar a parlar d'incloure representació dels americans. El debat llavors, va girar entorn als efectes que el caràcter de lliures i ciutadans tendria sobre els criolls, precisament a aquestes Corts ressonarien les paraules del poble, llibertat, independència... i aquests americans podrien considerar que tenien el dret de no obeir els decrets que es promulgaven a centenars de quilòmetres. Finalment al 14 de febrer de 1810 s'estableix la representativitat dels criolls a les Corts que redactaran la constitució⁶.

Paral·lelament a aquests processos, a Amèrica llatina sorgeix un sentiment de nacionalisme, de identitat americana, propiciat en bona part pel cúmul de factors que tenen lloc a les colònies. Les reclamacions fonamentals dels criolls eren el poder polític, la llibertat econòmica i l'ordre social, malgrat Espanya hagués satisfet aquestes necessitats, aquestes reformes no eren suficients⁷. Un altre sentiment que es començava a generalitzar era el de que els criolls americans ja no es sentien espanyols, degut a l'abandonament que patien per part de la metròpoli. Si parlem d'aquest nacionalisme no el podem entendre com un nacionalisme que propugna una sola Amèrica unida, que si bé hi havia alguns dels llibertadors que així ho desitjaven, hi havia fortes discrepàncies entre veïns sobretot de caràcter econòmic i de interessos. Amèrica era un continent massa gran com per poder demanar la lleialtat de tots els individus⁸.

A partir de 1810, podem parlar de l'inici dels processos independentistes a Amèrica llatina, que si bé ja hi havia hagut algun intent anterior, aquest havia estat sufocat per les tropes realistes. A partir d'ara ja no hi haurà tornada enrere, i aquest procés no s'aturarà fins a mitjans del segle XIX quan al 1825 Uruguai i Bolívia esdevenen països independents.

6-. LA GUERRA DEL FRANCÈS A MALLORCA

La Guerra del francès va significar un període molt important en la història de Mallorca. Les Illes Balears mai varen estar sota domini directe dels francesos i la guerra mai va arribar a l'illa de la calma, però la seva contribució va ser molt important pel que va ser a l'aportació d'armament,

5 LUCENA Giraldo, M [et.al.];(2011) “Revoluciones Atlánticas, revoluciones hispano americanas” a *Revoluciones e independències a lo largo de la historia*. Pàg. 104

6 MARTINEZ Diaz, N.(1999) *La independència hispano-americana*. Pàg. 85

7 LYNCH, J (2001); *Amèrica latina, entre colonia y nació*. Pàg. 163

8 LYNCH, J (2001); *Amèrica latina, entre colonia y nació*. Pàg. 165

soldats i diners per tal de fer front a l'exèrcit napoleònic⁹. Si ens referim a aquest període no podem deixar de banda dues personalitats que varen tenir un paper cabdal en aquests moments tot i que amb resultats diferents, en primer lloc el Mallorquí Miquel Gaietà Soler i Rabassa, ministre d'Hisenda de Godoy i per altre banda El bisbe solleric Bernat Nadal i Crespí. Un altre dels aspectes a tractar serà la situació política mallorquina del moment, també farem referència al tema de la immigració. El tema de la premsa el deixarem per un capítol apart.

L'estat espanyol es troba immers en la crisi de l'Antic Règim quan esclata la guerra. Els nivells de conflictivitat social s'incrementen a partir de 1808 quan les tropes napoleòniques entren, amb el vist plaer de Carles IV, a la península Ibèrica. Aquest fet és una clara mostra dels moments de debilitat en que es troba la monarquia espanyola. Per si no era suficient, a aquesta invasió cal sumar-li la greu crisi financera i de producció que va permetre dur a terme un seguit de reformes que en moltes ocasions no varen ser ben rebudes. La revolta popular de 1808 va tenir un caire antigodoyista, bona mostra és el motí d'Aranjuez¹⁰. Quan les notícies de que Godoy havia estat destituït varen arribar a Mallorca, les mirades es varen girar cap al seu ministre d'Hisenda Miquel Gaietà i Soler, un dels principals motors del projecte de reforma il·lustrat responsable del polèmic impost sobre el vi i altres impostos que no pagaven el delme al 1805.

Per altra banda el ministre Soler havia duit a terme una política nepòtica col·locant a amics i familiars a llocs importants de l'administració mallorquina, són un exemple els seus cunyats M. Montserrat oïdor de l'Audiència i M. Cava regent de l'Audiència, no eren els únics, altres membres de la família ocuparen càrrecs a correus, intendències, canongies...¹¹ Les hostilitats no varen tardar gaire a aparèixer, a les viles de Santa Maria, Felanitx, Campos, Santanyí, Petra, Sant Joan, Sineu i Porreres varen protestar primer a l'intendent i després al rei respecte els impostos i les pèrdues que aquestes disposicions els hi ocasionaven. Al no obtenir resposta per part de les autoritats, es varen veure obligats a passar a l'acció al maig de 1807, els pagesos varen impedir l'entrada de vi a Ciutat i a Manacor, produint-se diversos avalots que foren reprimits i els seus responsables empresonats.¹² Per altra banda i en relació a la política nepòtica del ministre, el poble va focalitzar la seva ira damunt els familiars de Soler, assaltant les seves terres i vivendes, cremant els seus carruatges i fins i tot entrant a l'ajuntament de Palma per destrossar el seu retrat. Ens trobem per tant davant una revolta popular que a part de carregar contra el ministre, va carregar contra les persones encarregades de la recaptació com per exemple el cas de Pere Josep Artigues, guardamagatzem de la duana i recaptador del 3% dels fruits¹³.

---

9 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 5

10 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 6

11 CASASNOVAS, Miquel A (2007) *Història de les Illes Balears*. Pàg. 522

12 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 8

13 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 9

Els impulsors de la revolta els trobem a tots els estaments de la societat, en primer lloc la noblesa, que havia vist com una persona de classe humil ocupava un càrrec molt important, fet que despertava les envejas d'aquest estament, en segon lloc l'església, obligada a vendre una setena part dels seus béns com a conseqüència de les primeres desamortitzacions al 1798 i finalment el poble indignat davant tanta pressió fiscal.

Els fets del dos de maig també varen tenir conseqüències a Balears. Inicialment les autoritats mallorquines estaven indecises, de fet estava previst que un contingent francès arribés a Mallorca i s'havia demanat la col·laboració del poble. Però l'arribada de noves notícies dia 28 de maig referides a l'alçament de les regions mediterrànies contra els francesos va precipitar els esdeveniments, donant pas a una nova revolta, obligant al capità general Joan Miquel de Vives a alliberar als presoners que havia fet arran dels atacs contra amics i familiars del ministre Soler¹⁴.

Dia 29 de maig ja es tenia constància de que la majoria de les províncies espanyoles s'havia sublevat contra l'exèrcit francès, el capità general va convocar una junta extraordinària on hi van assistir tots els representants i autoritats de la ciutat. aquesta junta va acordar la declaració de guerra a França i la formació d'una Junta Suprema de Govern formada per totes les autoritats del Regne de Mallorca. aquesta junta seria sobirana i assoliria les funcions de govern i també s'encarregaria de les relacions amb Anglaterra, bona mostra de la voluntat conciliadora amb els anglesos, va ser l'armistici signat al 3 de juny on Colingwood va enviar representats a la Junta prometent ajuda, que es traduïa en armes i pertrets bèl·lics.

D'entre tots els seus membres, cal destacar la figura del bisbe solleric Bernat Nadal i Crespí, de tendència liberal que a part de formar part de la Junta Suprema va ser diputat per Balears a les Corts de Cadis de 1812, essent l'encarregat de pronunciar el discurs preliminar, també va ser president de la cambra en diverses ocasions. Era partidari de la reforma política i de que l'església contribuís a sufragar les despeses de la guerra.¹⁵ La primera resolució de la junta va ser la de crear dues comissions, una militar i una de hisenda per fer front als dos principals problemes que hi havia en aquell moment a Balears, la comissió militar es va encarregar de fer un cens de tots els homes entre setze i quaranta anys per tal de que fossin allistats a l'exèrcit.

aquesta nova Junta Suprema tenia clar els seus objectius, i desde el primer moment es va erigir com a màxima autoritat del Regne de Mallorca en nom de Ferran VII, al mateix temps va exigir a la resta d'autoritats civils i militars que reconeguessin la seva autoritat i que obeïssin les seves ordres.

Una de les primeres mesures que va prendre la Junta Suprema va ser la suspensió de la venta

---

14 CASASNOVAS, Miquel A (2007) *Història de les Illes Balears*. Pàg. 522

15 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 13

de béns eclesiàstics que havia promogut el govern de Godoy al 1798, per tal de contentar a l'església, per altra banda i per tal de contentar al poble va eliminar l'impost que anys enrere havia creat el ministre Soler que gravava damunt el vi i un terç dels fruits que no pagaven el delme¹⁶.

Un altre element que va haver de fer front la Junta Suprema va ser la d'alleugerar les tensions per tal d'evitar nous avalots i futures revoltes, davant una societat dividida entre liberals per un costat i d'ideologia més reaccionària per l'altra. Les armes d'ambdues tendències foren els pasquins i pamflets que escrivien atacant-se mútuament, eren atacs contra persones concretes, no contra la ideologia. Malgrat els esforços de la Junta Suprema, els aldarulls es varen manifestar durant tot el transcurs de la guerra, els objectius principals eren els francesos residents a Mallorca¹⁷, i els xuetes¹⁸. Aquets aldarulls però, no es varen fixar només en col·lectius sino també amb algunes decisions que va prendre la Junta Suprema com per exemple les quintes que s'aixecaven.

6.1-. L'aportació de Mallorca a la guerra.

Pel que fa a la qüestió militar de les Balears, les illes es varen conformar com la reraguarda i una important base de subministrament cap a la península, sempre emparats per la flota britànica fondejada al Mediterrani. aquesta condició va provocar una sèrie de conseqüències com una important aflluència d'immigrants, un canvi en la política fiscal amb la seva conseqüent crisi econòmica.

Mallorca no va patir la ocupació militar francesa, tot i així va contribuir de forma molt important a l'hora d'enviar tropes cap a la lluita, al mateix temps va esdevenir un important centre de reserva de tropes degut a la seva condició de reraguarda. No de bades Mallorca tenia por d'una possible invasió, per aquest motiu la comissió de defensa va elaborar un pla per tal de blindar l'illa. Aquest pla comptava amb dues parts importants: armament i reclutament. Davant la falta d'armament la comissió de guerra va procedir a elaborar un registre de totes les armes que hi havia a l'illa, incloent les particulars, donant l'opció de que un particular que tengués una arma la podia usar i allistar-se a l'exèrcit o sino l'havia d'entregar al Govern¹⁹.

Pel que fa al reclutament com abans hem esmentat es va fer un cens de tots els homes entre els setze i els quaranta anys a part dels voluntaris majors d'aquesta edat. La idea era incrementar els batallons de milicians i al mateix temps poder recomposar els regulars, reestructurant els batallons ja existents i incrementant-ne els seus efectius. Aquest va ser un procés lent i que a vegades es va

---

16 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 14

17 Per la seva seguretat foren enviats al castell de Bellver. Entre els francesos residents trobem 41 comerciants, 15 eclesiàstics i 32 militar

18 Els xuetes eren sospitosos d'haver subornat a les autoritats per tal d'evitar ser allistats a l'exèrcit per anar a la península (quintes). Per tal d'evitar aquestes sospites, un dels seus representants es va mostrar disposat a formar un batalló de 600 homes i 200 marins.

19 DURAN, M i MARIMON, A (coord.)(2009) *La guerra del francès (1808-1814)*. Pàg. 55-56

veure aturat davant la inoperància de la comissió de guerra que sovint es topava amb la Junta Suprema, fruit de no haver establert unes línies clares per tal d'evitar trepitjar-se les competències²⁰.

Un altre element molt important va ser l'enviament de tropes i material cap a la península. D'aquesta manera al 1808 es va enviar el regiment de voluntaris d'Aragó que es trobava destacat a Mallorca cap al front aragonés, al mateix any dos batallons i set regiments d'hússars partiren cap a Tarragona. El contingent més important que va sortir de Mallorca va partir al 1811, era l'anomenada divisió mallorquina formada per tres mil mallorquins i sis mil britànics sota les ordres del General Wittingham, cap de l'exèrcit de reserva²¹. Pel que fa a l'enviament de material, aquest va ser demanat des del principi del conflicte, aportant armament, queviures i altres pertrets militars com canons, fulles de sabre, munició, però també cavalls. Els principals receptors de tot aquest material eren les províncies veïnes de València i Barcelona.

Observem per tant que, tot i que a primera vista no sembla que l'aportació insular fos gaire gran, en el context de la guerra on l'organització de l'exèrcit espanyol estava en les seves hores més baixes i la falta de munició i armament s'estenia a tota la península, qualsevol aportació que es fes era de vital importància pels esdeveniments posteriors.

6.2.- Crisi social i econòmica.

Les conseqüències derivades de la guerra es varen fer notar a les Illes. En primer lloc fruit dels saquejos i represàlies, Mallorca va acollir un gran nombre de refugiats. Lluís Roure xifra en uns dotze mil refugiats que s'assentaren a Mallorca, a Menorca alguns milers i a Eivissa prop de sis-cents. Les professions dels refugiats eren ben diverses, des d'advocats, metges comerciants i altres professions liberals, però també eren de tota classe social, així ens trobem amb clergues, nobles i menestrals que venien a les illes fugint de la guerra peninsular. Aquest increment poblacional no va fer sino que agreujar la crisi existent, malgrat que l'augment de la població va significar un increment de les vendes que va permetre reactivar l'economia, per altra banda va suposar una forta crisi de subsistència, no hi havia aliments per a tots, Palma comptava aleshores amb 140.000 habitants a part dels immigrants.

En anys de carestia s'importaven grans quantitats de blat, al 1810 l'ajuntament de Palma, en previsió del que podia arribar a succeir va prohibir les exportacions de gra, llegums i carns pastes i cotó. Però no va ser fins al 1812 quan la crisi es va aguditzar quan els vaixells de blat deixaren d'arribar i cada vegada era més difícil poder subministrar queviures a la gent de l'illa²² creant-se un mal estar que es va anar generalitzant.

---

20 DURAN, M i MARIMON, A (coord.)(2009) *La guerra del francès (1808-1814)*. Pàg. 56-57

21 CASASNOVAS, Miquel A (2007) *Història de les Illes Balears*. Pàg. 524

22 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 20

A aquesta crisi també se li ha de sumar l'increment de la pressió fiscal per tal de poder fer front a les despeses de la guerra. Una bona mostra de tota aquesta situació i que més envant en parlaré te a veure amb la premsa, on hi va aparèixer un gran nombre d'anuncis on s'oferien per fer feina o cercaven cases per llogar. Ates a aquests fets la Ciutat de Palma va experimentar un gran canvi, sobretot amb l'obertura de noves fondes i hostals.

Seguint parlant de moviments de persones, en aquest cas hem de fer referència a l'arribada de presoners francesos després de la batalla de Bailén. En aquest cas cal diferenciar els oficials, que varen romandre tancats a Mallorca, Menorca i Eivissa, de la resta de soldats, que quedaren confinats a l'illa de Cabrera, es calcula que uns deu mil efectius varen viure a Cabrera entre 1809 i 1814, i que d'aquets deu mil només en varen sobreviure tres mil sis-cents, la resta va morir degut a les dures condicions de vida, de fam, o per malalties.

La greu crisi econòmica que va patir Mallorca com a conseqüència de les despeses de la guerra va provocar la creació per part de la comissió d'Hisenda d'un seguit d'imposts que gravaven gairebé sobre qualsevol cosa, com per exemple els carruatges, també es varen crear impostos extraordinaris com el que es va imposar al 1808 sobre totes les persones i que era de 11 sous i nou diners. Com he esmentat anteriorment el Bisbe Bernat Nadal i Crespi era partidari de que l'església contribuís de forma econòmica en la guerra, bona mostra és que es va comprometre a lliurar mensualment 6000 rals i al capítol catedralici se li assignà la quantitat de 4.482 lliures, 10 sous i dos diners com a contribució per les talles extraordinàries.

La hisenda mallorquina no sols es va nodrir de recaptacions obligatòries, en algunes ocasions les famílies més importants de Palma varen fer quantioses contribucions com la casa Canut i Rafel Garcia Pizarro, el paper de la dona en aquest sentit va tenir un paper cabdal, que es va traduir en diverses campanyes per part de les dones de l'alta societat mallorquina per tal de recaptar diners per a la confecció d'uniformes per als militars. Tots aquests esforços no varen resultar suficients davant la gran demanda de diners que anava a cobrir els sous dels oficials a Mallorca, que eren molts, al mateix temps s'havia de garantir el manteniment dels presos de Cabrera (1.000 lliures diàries)²³. Aquest increment de la pressió fiscal va desencadenar un seguit de protestes. Cert és, i abans ja n'he fet menció que varen arribar un gran nombre de comerciants provinents de Catalunya sobretot que varen reactivar l'economia i el comerç, però no va ser suficient i Mallorca continuà essent deficitària.

Les relacions entre les autoritats civils i militar mai varen arribar a ser del tot bones, els militars no volien estar sotmesos a les ordres civils, fet que va propiciar nombrosos enfrontaments que sovint es varen traslladar al carrer.

---

23 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 17-18

6.3- La situació política a Mallorca

Les Corts de Cadis de 1810 ens varen mostrar com hi havia una divisió entre liberals i absolutistes, ambdós de moment lluitaven per fer front un enemic comú, Napoleó. Els representants balears a aquestes corts foren Bernat Nadal, Guillem Moragues, Josep Sales, Antoni Llaneras, i Pau Ribas. Aquestes corts es varen constituir amb una majoria liberal, decretant-se la llibertat de premsa al 1810, l'abolició dels senyorius al 1811, la proclamació de la nova Constitució al 1812 i la supressió de l'inquisició. En aquest sentit varen trobar la forta oposició dels absolutistes, que a més havien patit les conseqüències de les desamortitzacions sobretot eclesiàstics que iniciaren una campanya de desprestigi a través dels seus sermons a les esglésies, fet que es va subsanar amb la intervenció dels bisbes prohibint als clergues d'utilitzar el púlpit per a realitzar proclames de caire polític. En aquest sentit i novament la premsa tindrà un paper destacat.

En l'àmbit illenc, el debat polític va ser prou intens, els liberals eren una minoria formada per funcionaris, comerciants militars i professionals, encara més minoritaris eren els liberals provinents de la noblesa i el clergat. Aquests liberals mallorquins derivaven dels il·lustrats reformistes de les darreries del segle XVIII²⁴. Entre els il·lustrats destacats trobem Isidoro Antillón, Guillem Ignasi Montis, Antoni Desbrull, entre d'altres. Aquest darrer fou el cap polític i l'encarregat de publicar a tots els pobles que encara no ho havien fet la Constitució de 1812, a més tenia la tasca de crear la Diputació provincial i la formació dels nous ajuntaments²⁵.

La junta de Govern creada a principis del conflicte, amb la creació de la Junta Central, el Consell de Regència i les Corts es va haver de sotmetre a elles. A partir de l'octubre de 1810 amb aquesta nova reestructuració, les Juntes es convertien en organismes sota el control del capità general, perdent les competències que inicialment tenia. aquesta nova Junta estava integrada per Bernat Contestí, Guillem Ignasi Montis, Nicolau Campaner, Antoni Desbrull, Antoni Pons, Joan Dameto, Ramon de Villalonga, Francesc Rossinyol i Marc Ignasi Rosselló²⁶.

A partir de 1812 aquestes velles institucions varen donar pas a la Diputació provincial i a la creació d'ajuntaments, constituint-se 48 ajuntaments. En aquest sentit la nova Constitució permetia la creació de municipis a totes les poblacions de més de mil habitants, aquest fet va permetre l'accés a la vida política d'un gran nombre de ciutadans que fins ara s'havien mantingut al marge, tot i que la formació política d'aquests ciutadans no era suficient, tampoc varen tenir temps d'arrelar els valors constitucionals de la població insular que majoritàriament era analfabeta i sempre havia estat sotmesa a les ordres de les classes dominants de l'Antic Règim.²⁷

24 CASASNOVAS, Miquel A (2007) *Història de les Illes Balears*. Pàg. 528

25 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 25

26 MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*. Pàg. 26

27 DURAN, M i MARIMON, A (coord.) (2004). *Història de les Illes Balears, Volum III: Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Pàg. 84

Les principals institucions foren ocupades per lletrats, juristes i eclesiàstics, desplaçant a la noblesa que fins ara havia ostentat el càrrec. Així doncs, els advocats Rafel Garcias, Miquel Fluixà, Pere Onofre Ripoll i els metges Valentí Terrers i Bartomeu Serra es posaren al capdavant de l'Ajuntament de Palma. A la diputació Provincial hi trobem els Advocats Antoni Planas, Andreu Verd i Nicolau Dameto, els eclesiàstics Joan Muntaner Bartomeu Rul·lan, Jordi Seguí i Marià Balanzat, presidit per Antoni Desbrull²⁸. Amb aquest nou ordre polític establert, que va propiciar la supressió de la representació estamental, va permetre el sorgiment d'una nova generació de polítics locals que havien fet les seves primeres passes durant els avalots iniciats abans de la Constitució de 1812.

7-. LA PREMSA MALLORQUINA ENTRE 1810 I 1814

Abans d'entrar en matèria periodística, un parell de qüestions prèvies:

La societat mallorquina del segle XIX rebia una educació elemental molt deficitària pel que fa a llegir i escriure, els mètodes no eren gaire eficients, però el seu responsable, l'ajuntament, no hi dedicava esforços en la seva promoció, amb aquest panorama, a Palma amb 40.300 habitants només un 14,4% sabia llegir i escriure (4.759 homes i 1.038 dones), a la part forana era més extrem, només el 6, 52% de la població (un 0,3% eren dones). Les Balears tenia una de les taxes d'analfabetisme més elevades de tot l'estat.²⁹ Per altra banda hem d'entendre que en aquests moments la societat mallorquina rebia els estudis en castellà, mentre que en el seu dia a dia utilitzava la seva llengua materna, el català de Mallorca.

Però per a la qüestió que ens ocupa, a l'hora de llegir premsa, no només era necessari tenir els coneixements suficients de comprensió lectora, hi mancava un element important que era la voluntat de voler llegir la premsa, el fet de voler obtenir nous coneixements o estar assabentats del que passava a la resta del món. Sense oblidar la part pecuniària, no tothom es podia permetre pagar un periòdic atesa la crisi que patia l'illa en aquests moments.

La premsa a Mallorca, a part de tenir una funció informativa, va servir d'altaveu per a les proclames de caire polític dels seus editors així com dels seus subscriptors. Utilitzant aquests papers per difondre els seus ideals, defensar o carregar contra les diferents mesures que les institucions proclamaven. En aquest sentit podem afirmar que a principis del segle XIX Mallorca va esdevenir escenari de fortes controvèrsies entre liberals i absolutistes, consolidant-se la postura absolutista com a la predominant entre les diferents publicacions. Els autors contemporanis no s'acaben de posar d'acord amb les tendències ideològiques dels periòdics *Diario Político de Mallorca*,

---

28 DURAN, M i MARIMON, A (coord.)(2004). *Història de les Illes Balears, Volum III: Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Pàg. 83

29 VALENCIANO, V (2009): *Els inicis de la premsa a Mallorca. 1779-1814*. Pàg. 12

Semanario Político de Mallorca i *Diario de Palma*. En canvi si que sembla que hi ha un cert consens per part dels historiadors sobre les tendències ideològiques de l'*Aurora Patriótica Mallorquina* i *La Antorcha*, que eren de tendència liberal, mentre que el *Semanario Cristiano-político de Mallorca* i el *Amigo de la Verdad*, de caire absolutista.³⁰Tota la premsa fins ara esmentada estava escrita en llengua castellana, sols el *Diari de Buja*, *Nou Diari de Buja* i la *Lluna Patriótica Mallorquina* ho feia en llengua catalana.

La premsa també és un bon instrument per tal d'analitzar la societat del moment. A quasi tots els diaris, en les seves darreres pàgines hi apareixia una secció dedicada a fets del país, que sovint eren anuncis que la gent publicava per tal d'oferir-se per a diferents treballs, amb la qüestió de la immigració aquests anuncis es varen multiplicar, així com les ofertes que es feien, podíem trobar mestres que ensenyaven grau elemental, o fins i tot grau superior, músics que oferien els seus serveis a qui volgués aprendre a tocar un instrument, aquestes tal vegada eren professions poc usuals. Majordom, empleat, minyona i fins i tot dida, figuren entre els anuncis més comuns a la premsa mallorquina. Tot això es una mostra clara de la quantitat de gent que va haver d'absorbir la ciutat durant aquest període i la quantitat de gent que sol·licitava una feina. A banda d'aquests anuncis personals, també trobem la proliferació d'anuncis dedicats al lloguer de cases, o de posades per hospedar als nouvinguts.

Una altra secció que acompanyava a aquests anuncis era la dels objectes perduts i/o trobats. Eren molt curiosos els objectes que arribaven a perdre els vianants de Palma. En alguna ocasió qui trobava alguna cosa que era susceptible de tenir algun valor per a altri, posava un anunci demanant algun tipus de recompensa per la troballa.

La primera publicació insular i una de les primeres de tot l'estat espanyol fou la de la SEMAP (Sociedad Económica Mallorquina de Amigos del país) el *Setmanari Econòmic d'Amics del País*. Aquesta publicació no contenia informacions de caire polític i militar, sino de caràcter econòmic i comercial, sovint hi apareixien llistat de preus o els vaixells que atracaven al port de Palma. A més també volia ser una eina de modernització del país i de difusió de les idees il·lustrades, utilitzat com a instrument de difusió d'elements econòmics i modernitzadors que permetessin la millora de l'economia insular.³¹

No va ser fins al deu de novembre de 1810, quan va sortir publicat el decret de llibertat de premsa a Mallorca, Aquest fet va suposar el sorgiment d'un gran nombre de publicacions periòdiques que varen cobrir tot l'espectre polític del moment.

---

30 VALENCIANO, Valentí (2008): *El primer liberalisme a Mallorca*. Pàg. 14

31 DURAN, M i MARIMON, A (coord.)(2009) "Els inicis de la premsa a Mallorca" a *La guerra del francès (1808-1814)*. Pàg. 113

Però sens dubte les dues publicacions que tal vegada varen animar més a la societat mallorquina durant aquest període, encara que de forma breu, foren el diari *Aurora Patriótica Mallorquina* i el *Setmanario Político-cristiano de Mallorca*. El primer de caire totalment liberal i com a principal editor i artífex ideològic trobem a Isidoro Antillón mentre que el segon era de caràcter absolutista, i al capdavant hi trobem al franciscà Raimundo Strauch Vidal. Ambdues publicacions varen aparèixer amb molt poc temps de diferència, La Aurora va aparèixer al juny de 1812, mentre que el Semanario ho va fer al juliol del mateix any. En aquest sentit la societat es va dividir en dos sectors els anomenats *Auroristas* i els *Semanaristas* iniciant-se un intens debat polític.

Podem afirmar, i així ho demostra la primera publicació del *Setmanario Político-cristiano de Mallorca*, que aquest setmanari va néixer amb la intenció de desmontar tot el que l'*Aurora Patriótica Mallorquina* deia. La primera publicació *Setmanario Político-cristiano de Mallorca* venia precedit d'un fulletó titulat “*Carta a la Señora Aurora o reparillos sobre el periódico titulado Aurora Patriótica Mallorquina*” i bona mostra també és el títol del seu primer article que és tota una declaració d'intencions: “*Crepsúsculo de la Aurora, o manantiales del periódico titulado la aurora patriótica Mallorquina*”³²

Aquestes dues publicacions varen ser l'objectiu principal de la junta de Censura, que vetllava pel compliment de les normes d'impremta. Bona mostra de les tensions són els destins de Strauch i Antillon, el primer assassinat a mans dels liberals al 1823 i la mort d'Antillón quan era forçosament traslladat degut a una malaltia que patia.³³

Tot i no ser objecte d'estudi del present treball, trob que es prou interessant dedicar-hi algunes paraules a aquestes dues publicacions, degut a l'impacte que tengueren dins la societat mallorquina del moment.

Altres publicacions que no comentarem perquè no guarden relació amb el present treball, però que és necessari esmentar són el *Diario político y Mercantil de Palma*, *El Amigo de la Verdad*, *La Antorcha*, i les publicacions en català *El Diari de Buja*, *Nou Diari de Buja* i *La Lluna Patriótica Mallorquina*. A més d'aquestes publicacions que si que varen tenir una certa trajectòria pel que fa a publicacions, també aparegueren altres que foren de durada més breu com *Espiritu de los Mejores Diarios de la Corte* (un nombre), *Redactor de Mallorca* (deu nombres), *Nuevo diario del Liberal Napoleón* (un nombre), *Gazeta Triunfo Mensual* (un nombre), *El Cometa* (dos nombres), *El Imparcial Libre* (indeterminat)³⁴

32“Crepsúsculo de la Aurora, o manantiales del periódico titulado la aurora patriótica Mallorquina”(30-07-1812); *Setmanario Político-cristiano de Mallorca*. pàg 1

33 GROSKE, Eberhard:(1980-84) “La libertad de prensa en Mallorca durante la Guerra de la independència” dins *Mayurqa*, Vol. 20, pp. 277-291

34 VALENCIANO, V (2009): *Els inicis de la premsa a Mallorca. 1779-1814*. Pàg. 43-48

Arribats a n'aquest punt parlarem dels tres diaris dels quals hem fet el buidatge de notícies, són els: *Diario de Palma*, *Diario de Mallorca* i *Diario de Baleares*.

Cronològicament toca parlar en primer lloc del *Diario de Mallorca* que es comença a publicar a partir de 1808 a la impremta de Bonaventura Villalonga, amb Joan Antoni Picornell Obispo com a redactor principal, tot i que demanava ajuda a la gent que volgués participar a la publicació. Constava de quatre pàgines, però algunes vegades eren sis, vuit, dotze o fins i tot arribaven a les vint. De tendència absolutista, contrària a les reformes liberals, va exercir una forta crítica a les reformes que es duïen a terme. Villalonga pretenia fer un diari per a tothom, no enfocat a un públic entès i selecte, arribant a una xifra històrica de subscriptors, uns cinc-cents al 1810³⁵. El *Diario de Mallorca* durant el període que ens ocupa parlava sobretot dels esdeveniments bèl·lics derivats de la guerra del Francès, també trobam informació internacional relacionada amb la política, sobretot francesa.

A part de les notícies, a partir de 1810 comencen a sorgir articles d'opinió, escrits sense signar, tot i que el decret de llibertat de premsa encara no havia entrat en vigor, ja es començaven a fer les primeres passes.

Pel que fa al *Diario de Palma*, es pública per primera vegada dia 1 de setembre de 1813 fins al 31 de desembre del mateix any. El seu editor era Antoni Brusi, refugiat català. Es va imprimir a la impremta de Melcior Guasp, tenia quatre pàgines, tot i que en algunes ocasions arribava a les sis o les vuit. Brusi i Villalonga inicialment treballaven al mateix diari, *Diario de Mallorca*, però Villalonga va voler fer el seu camí en solitari, per aquest motiu Brusi fundà aquest nou periòdic. Seguint la mateixa línia que el *Diario de Mallorca*, feia especial menció dels fets ocorreguts a la seva Catalunya natal, ja que el seu públic majoritàriament era català. L'animadversió del *Diario de Palma* cap al *Diario de Mallorca*, es manifestava contínuament, tot i ser de tendència similar, és a dir absolutista.

En tercer lloc cal parlar del *Diario Balear*, que es va publicar per primera vegada dia 1 de novembre de 1814, fins a finals de maig de 1815, imprès a la impremta de Felip Guasp i com els altres dos diaris, era de tendència absolutista. Aquest diari per qüestions polítiques va haver de canviar el nom en diverses ocasions a partir de 1820 va arribar a tenir tres noms diferents. Els seu format era de quatre pàgines, i excepcionalment de vuit. La seva publicació es va interrompre a conseqüència d'una reial ordre que prohibia tots els diaris menys *La Gaceta*.

---

35 VALENCIANO, V (2009): *Els inicis de la premsa a Mallorca. 1779-1814*. Pàg 17

8-. ANÀLISI DE LES NOTÍCIES SOBRE LES INDEPENDÈNCIES D'AMÈRICA LLATINA.

Per a realitzar aquest anàlisi, he tengut en compte tant la variant quantitativa com la variant qualitativa. Pel que fa a l'anàlisi quantitatiu durant el període comprès entre 1810 i 1814, Com hem vist fins ara, la premsa mallorquina a partir de 1810 va créixer considerablement amb el decret de llibertat de premsa. De totes les publicacions del moment, no totes ens oferien el mateix, així doncs, a l'hora de trobar notícies referides al continent americà, tres varen ser els periòdics que ens proporcionaven la informació.

Entre el *Diario de Mallorca*, *Diario de Palma* i *Diario Balear* he comptabilitzat un total de cinquanta-una notícies referides a esdeveniments que varen tenir lloc a Amèrica llatina. Aquestes cinquanta-una notícies les he dividides en tres grans apartats: militar, econòmic i politco-social. Les notícies de caire militar suposen un total de vint-i-cinc notícies, la part polític-social són dinou notícies i la part econòmica sols són set notícies referides a aquest tema. Veim per tant com la qüestió militar és la que copsava la major part de les notícies, no es d'extranyar ja que durant aquest període, amb la guerra del francès instal·lada a la península, el fervor bèl·lic estava a flor de pell. En nombroses ocasions he trobat que les qüestions polítiques incloïen algun component bèl·lic, es per aquest motiu que ha resultat complicat poder establir divisions temàtiques prou clares i definides.

Un aspecte prou important i que afecta al volum de les notícies, és la freqüència en que aquestes arribaven a les impremtes mallorquines. Una notícia ocorreguda a la península podia arribar a tardar una setmana si les condicions eren favorables, però en mig del conflicte els fets ocorreguts a les zones més allunyades del mediterrani, podien arribar a tardar al voltant d'un mes. Si la notícia havia de creuar tot l'Atlàntic, la durada del trajecte de la notícia s'incrementava notablement, arribant als sis mesos, ja que el trajecte més habitual era d'Amèrica llatina a Cadis, i després els editors mallorquins agafaven la informació de la premsa peninsular i l'escrivien als seus diaris. Tot i així en algunes ocasions agafaven la informació de diaris estrangers i es donava el cas que el temps era encara major. Per tant durant tot l'anàlisi ens trobarem amb notícies referides a fets ocorreguts mesos abans, i per tant la situació probablement no fos la mateixa que en el moment en que va ocórrer.

8.1-. Qüestió militar

La primera notícia relacionada en temes militars la trobem al *Diario de Mallorca* amb data del diumenge 12 de maig de 1811, en relació a uns fets ocorreguts a Mèxic dia 9 de gener de 1811. Es tracta d'un informe de batalla elaborat per Nicolás Cosío, Sergent major del regiment de dragons veterans, on informa de les maniobres que han duit a terme les tropes espanyoles a la zona

de Tlaxmalaca, Tepecoacuilpo i el turó del Calvario al 2 de gener. En la primera ofensiva els espanyols mataren a 50 rebels comandats per Hilario Estrada, a qui anomena “indios”, mentre que en els dies següents, dia 6 de gener es produeix una contraofensiva rebel, al Cerro del Calvario, on hi havia les tropes apostades però la cavalleria espanyola mata a 150 mexicans, provocant la fugida dels que quedaven, també s'apoderen d'artilleria. Es distingiren al comandant de la Cavalleria Juan Balanzategui i als oficials Francisco Rubin i Manuel Porra.³⁶

Aquest es un exemple de quin era el tipus de notícia, Ens presentaven els combatents, els fets que havien ocorregut, el nombre de morts i ferits de cada bàndol, i una relació de material que havien capturat a l'enemic, en acabar l'informe s'inclouïen els soldats més destacats.

Notícia semblant del 4 de gener de 1812 apareguda al *Diario de Palma* on arriben noves de Mèxic de dia 20 de juliol de 1811, on es parla d'una escaramussa a Valladolid de Mechoacán comandats per Muñiz i el pare Navarrete, els dies 20 i 21 i un atac final el 22 on els rebels varen ser derrotats i varen perdre 18 peces d'artilleria, municions i baixes. Dins aquesta mateixa notícia inclouen altres moviments militars Els rebels saquejan les zones rurals, el capità Ildefonso Torre decideix sortir a la caça dels rebels que es trobaven a Cadereyta, envolta la ciutat i sorprèn als 300 rebels que allà hi havia, els caps rebels són ajusticiats i penjats als 4 cantons de la vila. 18 de juliol hi ha notícia de saquejos rebels a Apaseo, que són durament reprimides. Morint 67 rebels. 24 de juny, hi ha notícies de que hi ha moviments per tal de reforçar amb cavalleria Cerro Orizaba, on ja hi havia força rebels. El coronel Joseph Antonio Andrade, és qui comanda la expedició en la qual surt victoriós emboscant a l'exèrcit rebel i novament fent-se amb la seva artilleria.³⁷

Com podem observar l'estructura de la notícia sempre es la mateixa. S'intenta transmetre la idea de superioritat dels exèrcits espanyols davant els rebels, que se'ls mostra com a desorganitzats i covards que a la mínima de canvi es retiren o es rendeixen. Un exemple es el que apareix al *Diario de Palma* el diumenge 5 de gener de 1812 que continua amb l'article del dia anterior i diu:

*“De esta suerte se logró su absoluta dispersión, siendo muy de reparar la circunstancia de que yendo en persecucion de un trozo de los fugitivos el capitán D. Pedro Garcia con algunos caballos de su mando, oyó al alcanzarlos que gritaban: viva España; nos han traído por fuerza; con lo qual deixo de perseguirlos...”*³⁸

A banda dels informes de batalla, també ens trobem amb accions que han duit a terme a indrets d'Amèrica, que tot i no ser de caire bèl·lic si que tenen a veure amb els militars, es el cas de

36 *Diario de Mallorca* (12 de gener de 1811); núm 132, pàg 531-532

37 *Diario de Palma* (4 de gener de 1812); núm 4, pàg 13 a 16

38 *Diario de Palma* (5 de gener de 1812); núm 5, pàg 17

les notícies del dia 5 i 6 de gener de 1812 on figuren per un costat la nota que el comte d'Alcaraz remet al virei on exposa el fet de que va manar al corregidor de Toluca la confecció de llençols, i coixins per als militars ferits. I la continuació on el corregidor de Toluca menciona que la comanda ja està acabada i que a part construirà un departament nou per allotjar els militars ferits ja que no hi cabem tots a l'hospital, tot això ho subvencionarà el propi corregidor com a obsequi i mostra de lleialtat a España³⁹. Veim com he comentat abans que a vegades és molt difícil poder establir divisions temàtiques clares, ja que a vegades entrellacen unes amb altres.

Hi ha vegades que la informació arriba d'altres indrets pròxims a la zona en qüestió, es el cas de la notícia del divendres 24 de gener de 1812, on arriba una notícia de la Havana que fa referència a fets que varen tenir lloc a Cartagena de índies, quan un grup de rebels va enviar una expedició marítima contra la població de Santa Marta, ja que segons ells els vilatans demanaven auxili contra el govern que hi havia establert. La expedició fou derrotada per Domínguez, que amb 200 homes va assegurar la zona⁴⁰.

Una de les poques notícies dolentes que arribaren a Mallorca fou la del dia 7 de febrer de 1812 que apareixia al *Diario de Palma*, aquesta notícia feia referència a la ocupació per part del Congrés General de Veneçuela de la ciutat de Nueva-Valencia i la confiscació de gran quantitat d'armament, municions i queviures a part d'una suma important de diners trobats a la tresoreria. A la mateixa notícia informa també del següent fet:

*“Un temporal hizo arribar el 27 de septiembre á Filadelfia un buque del gobierno frances cargado de armas para los rebeldes de Caracas, que debia salir de nuevo para su destino luego que calmase el mal tiempo”*⁴¹

aquesta notícia evidencia l'ajuda de França als exèrcits rebels, per tal de derrotar a Espanya a les possessions d'ultramar, per tant podem afirmar que en l'àmbit militar el conflicte a Amèrica llatina va rebre ajuda d'altres potències. També cal dir que durant el període analitzat, aquesta i una altra és la única notícia que en aquest sentit, fa referència a ajuda d'altres potències estrangeres.

Un altre aspecte que apareix sovint a la premsa mallorquina fa referència a l'arribada de tropes al continent americà, ja sigui per reforçar a les tropes que ja estan combatent o bé es tracta de tropes de relleu. Exemples són les notícies del Dilluns 9 de març de 1812 amb notícies de Montevideo del dia 20 d'agost de 1812. on ens informa que:

“Ayer desembarcó el segundo comandante del bergantin de guerra Tigre, que baro más allá de punta de Carretas, habiendose salvado la tripulación,

39 *Diario de Palma* (5 de gener de 1812); núm 5, pàg 18 i *Diario de Palma* (6 de gener de 1812); núm 6, pàg 22.

40 *Diario de Palma* (24 de gener de 1812); núm 24, pàg 93-94

41 *Diario de Palma* (7 de febrer de 1812); núm 38, pàg 150

correspondencia y la compañía que transportaba del segundo de cazadores de Sevilla con 100 plazas”

Un altre exemple d'aquest moviment de tropes el trobem a la notícia apareguda el dilluns 19 de desembre de 1814 al *Diario de Baleares*. Es tracta d'una informació que prové de Madrid del dia 2 de desembre on apareix un llistat de totes els regiments de infanteria de línia i lleugera que han de partir cap a Amèrica. Per a la segona expedició cap a Montevideo hi figura el 1º i 2º regiment de infanteria de línia de Mallorca i el 6º regiment de caçadors de Mallorca sota les ordres del mariscal de camp D. Pasqual Liñan.

La notícia del divendres 24 de gener de 1812, ens mostra com la població americana ja començava a estar cansada del govern espanyol, ja que sol·licita auxili a les tropes rebels que el mateix diari anomena “*facciosos de Cartagena*” els rebels envien una expedició marítima als pobles de Santa Marta, tot i que segons la premsa foren derrotats per Dominguez i 200 homes que asseguraren la plaça.⁴²

Un fet que he pogut constatar és la importància que la premsa dona a l'expedició comandada per José Manuel de Goyeneche i Barreda. Ja que bona part de la premsa mallorquina de 1812 parla de les seves campanyes militars, concretament hi ha onze nombres en els quals apareixen els informes de guerra o proclames de Goyeneche. Fou un militar, polític peruà que va estar al costat dels reialistes espanyols

Durant el període que ens ocupa, Goyeneche va ser l'intendent de Cuzco, i en assabentar-se dels fets ocorreguts a La Paz, tot d'una va organitzar a les milícies locals de Perú. Destaca sobretot per la batalla de Huaqui, també coneguda com la batalla de Desaguadero que va tenir lloc el 20 de juny de 1811 que va enfrontar les tropes de Goyeneche amb les de Juan José Castelli, es varen enfrontar unes 4.700 milícies del virregnat del Perú contra uns 5.000 soldats de la Junta de Buenos Aires i uns 13.000 auxiliars indígenes⁴³. La derrota de Castelli va suposar un cop dur per als independentistes del Riu de la Plata que havien anat a socórrer als independentistes del virregnat de l'Alt Perú. Aquest fet va tirar per terra les aspiracions d'independència a l'Alt Perú. També destaca la batalla de Sipesipe que li va permetre avançar la línia de defensa fins a la zona sud del virregnat de l'Alt Perú, establint a aquella zona el seu quarter general.

Pel que fa a les batalles, la principal font que ens informa d'aquests fets és el *Diario de Palma*, dedicant set nombres del seu diari a narrar els fets de la batalla de Huaqui, també coneguda com Desaguadero, agafant el nom del riu on va tenir lloc la batalla. La primera notícia en relació a

---

42 *Diario de Palma* (24 de gener de 1812); núm 24, pàg 93-94

43 SOBREVILLA, Natalia (2011) “Hermanos Compañeros y Amigos de sus mismos contrarios”: las guerras de independencia en el Sur Andino 1805-1825”. Pàg 8

aquests fets data del diumenge 26 de gener de 1812, i pren la notícia de la premsa de Londres. Curiosament, en aquesta primera notícia rebem la informació de l'exèrcit rebel derrotat, que estava sota les ordres del general Castelli on explica que els seus homes no varen voler lluitar, és varen rendir i fins i tot s'arribaren a passar a l'altre bàndol i atacar als seus antics companys. A Castelli no li queda altre remei que retirar-se fins a la ciutat de Oruro on no veren ser ben rebuts ja que Castelli va dur a terme un a política de terror contra el poble, amenaçant de mort a qui el criticàs, per altra banda els seus homes es dedicaren a saquejar tot el país, actuant gairebé com un exèrcit d'ocupació⁴⁴ Conclou dient que:

“De haber arrojado la flotilla española algunas bombas á Buenos-Ayres, y de haber llegado las tropas portuguesas destinadas por la corte del Brasil al socorro de Montevideo, se habian entablado negociaciones para ajustar las diferencias, y poner término á los males de la guerra civil.”⁴⁵

Per tornar a tenir notícies de la batalla de Huaqui, haurem d'esperar al *Diario de Palma* de dia 27 de març de 1812 on trobem la notícia de Lima de dia 10 de juliol de 1811, on comença el relat de l'informe del general Goyeneche en relació als preliminars i posterior batalla de Huaqui.

aquesta notícia va copsar els nombres següents dels dies 2, 12, 13 i 14 d'Abril de 1812. En les successives notícies, apareix en primer lloc l'informe reportat pel General José Manuel de Goyeneche al virrei del Perú, i després apareix l'informe de batalla que el coronel Juan Ramírez envia al general Goyeneche de la mateixa batalla de Huaqui.

El segon gran bloc de notícies militars, està format pels fets que giren al voltant de la batalla de Sipesipe, on novament el general Juan Manuel de Goyeneche va derrotar als revolucionaris de Castelli. aquesta victòria realista va suposar novament la relentització del procés independentista a la zona de Cochabamba i a més va servir perquè l'Alt Perú comencés a crear una idea de nació pròpia, sense haver de dependre dels seus veïns de Buenos Aires⁴⁶. Amb tot això les classes benestants de l'Alt Perú es mostraven obertament realistes, recolzant a les forces militars espanyoles que oferien una certa seguretat davant els guerrillers a qui tenien por i odi⁴⁷.

Les notícies d'aquesta expedició apareixen els dies 23 d'abril, 1, 2, 3 i 10 de juny de 1812. dilluns 1 de juny de 1812. La primera notícia porta com a títol “*Copia certificada del oficio que el Sr. Goyeneche dirigió al subdelegado de Arica, remitida al Excmo Sr. Virey por el intendente de Arequipa*”. En aquesta primera notícia podem veure com Goyeneche fa un resum de la batalla de

---

44 LYNCH, J (1989); *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826*. Pàg. 139

45 *Diario de Palma* (26 de gener de 1812); núm 26, pàg 102

46 LYNCH, J (1989); *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826*. Pàg. 140-141

47 LYNCH, J (1989); *Las revoluciones hispano-americanas 1808-1826*. Pàg. 143-144

Sipesipe, molt breu, on explica la valentia dels seus homes al ser atacats per soldats de cavalleria, també esmena el que ha aconseguit (set canons i una culebrina) i finalment com és habitual una relació dels morts en el camp de batalla, 200 morts i un considerable nombre de presoners, en canvi Goyeneche només va perdre 14 homes.

Les següents notícies arriben des Lima i la primera d'elles data de dia 1 d'octubre de 1811 sobre la batalla de Sipesipe que tengué lloc dia 13 d'Agost amb el títol "*Relación circunstanciada de la batalla de Sipesipe el 13 de agosto, remitida al Sr. Virey por el mariscal de campo D. Joseph Manuel de Goyeneche*". En aquest cas comença un informe de batalla que el *Diario de Palma* reproduirà en els següents nombres. El primer article ens parla de que davant la necessitat de poder mantenir sota control la província de Cochabamba (única província que queda sota control espanyol), l'exèrcit de Goyeneche no és ben rebut per allà on passa. Presenten batalla de 3 hores esclafant als rebels i continuant la seva marxa, per terrenys difícils, sempre amb la moral alta fruit de la victòria.

La notícia de dimarts 2 de juny de 1812 parla de que la població es mostra hostil davant l'exèrcit espanyol, al no donar aliment a la tropa, obstaculitzant el seu camí, fins arribar a la zona de Tres Cruces on continuen les obstaculitzacions. No serà fins arribar a la notícia de dimecres 3 de juny de 1812 quan l'exèrcit de Goyeneche arriba a Sipesipe on es troba l'exèrcit enemic millor posicionat, malgrat això ordena l'atac. El primer dia de l'atac conclou amb 600 morts i 70 ferits rebels i 15 morts i 4 ferits de l'exèrcit de Goyeneche, Al matí següent les tropes rebels s'havien retirat. Dia 14 matí empren viatge cap a Cochabamba, on de camí reb a un parlamentari que li demana en nom de la ciutat el cessament de la guerra, que després vendria la resta de militars per adherir-se a la seva causa, a l'horabaixa es presenten les autoritats civils, religioses i militars i rendeixen la ciutat. Dia 16 va entrar triomfal l'exèrcit espanyol i va desfilat pels carrers de la ciutat, Goyeneche va fer un parlament per tal de fer-lis canviar de parer i que s'adherissin a la causa espanyola. Després Goyeneche es va retirar a les afores de la ciutat on hi tenia el campament. Seguirà amb l'expedició cap a Chuquisaca, i al mateix temps organitzarà políticament la ciutat. Finalment dia 10 de juny de 1812 conclouen les notícies de l'expedició de Goyeneche quan arriba a Ciudad de la Plata i Potossí, on sotmet a la població sense incidents, desestimant a la Junta Suprema de Buenos Aires, autora del desordre, la opressió i la tirania. El que vol es arribar a les ciutats de Chacras i Potossí i al mateix temps assegurar la ciutat de Oruro. Aïllant als caps rebels de Castelli, i els seus partidaris a la província de Chichas. Assegura Goyeneche que els pobles detesten a Castelli per la forta pressió fiscal que exerceix allà on passa.

El caràcter de Castelli torna a quedar reflectit a n'aquestes notícies, per tant segons la

bibliografia consultada i les notes de premsa de l'època, ens trobem en situació de reafirmar l'actitud poc diplomàtica de Castelli i la política de terror que va dur a terme a la zona de l'Alt Perú

No tornarem tenir notícies sobre el tema militar a Amèrica Llatina fins al novembre de 1814. Concretament són tres notícies la primera relacionada amb el virregnat del Riu de la Plata, concretament la capitania general de Chile i les altres dues relacionades amb el virregnat de Nova-Espanya, i la principal font en aquest cas és el *Diario Balear*.

La primera notícia data dimarts 1 de novembre de 1814, la informació arriba a través de Lima i fa referència a fets ocorreguts dia 23 de Maig. Parla de que arriba el Bergantí San Fernando, amb informes per al Brigadier Gavino Gainza, general en cap de l'exèrcit Reial de Chile, on es comunica que han acabat amb tots els insurgents de les zones que ocupaven, apoderant-se de les províncies de la Concepción i Santiago, establint el quarter general a Talca, on es va oferir al govern de la Capital oblidar tot el que havia passat si juraven fidelitat a Ferran VII i a les autoritats constitucionals. Les xifres del bàndol rebel són de 200 morts, el doble de ferits i entre 1200 i 1300 presoners, on hi ha oficials i cabdills com els germans Carreras, a més han aconseguit 70 peces d'artilleria i molta munició.⁴⁶

La següent notícia apareix al *Diario Balear* i data de divendres 11 de novembre de 1814. La notícia prové de Nueva España, concretament de Veracruz i informa dels fets ocorreguts dia 20 de juny de 1814. En aquest cas extreu les notícies de diferents diaris de Puebla, en primer fa constar que el coronel Armijo ha entrat a Acapulco, perseguint a Morelos fins a Beladero, allà ha capturat 11 canons i els rebels de Morelos han estat derrotats per complet, obligant-los a amagar-se a les muntanyes de Zacatula. En segon lloc fa referència al coronel Catilla Hevia que va acabar amb l'exèrcit del general Rayón, company de Morelos a Humalca, prop de Cordoba. Finalment i per tal de demostrar que les coses van bé per als exèrcits espanyols conclou dient que: "*Constantemente se destruyen y matan rebeldes en todos los puntos de N.E.*".⁴⁷

Observem per tant que en aquesta ocasió el diari opta per incloure tres notícies més breus dins el mateix article, ja que totes fan referència a un mateix tema. No sempre és així ja que sovint els temes, com abans he esmentat es van mesclant, podríem dir doncs, que l'element comú seria la procedència de les notícies.

Finalment la tercera notícia en referència al virregnat de Nova-Espanya, parla de la zona de Puerto Cabello i els fets narrats daten de dia 14 de Setembre de 1814. En primer lloc trobem la notícia sobre la gran victòria aconseguida sobre els rebels dia 18 d'agost a les ciutats de Arquita,

---

⁴⁶ *Diario Balear* (1 de novembre de 1814) ním 1, pàg. 3

⁴⁷ *Diario Balear* (11 de novembre de 1814) ním 11, pàg. 4

Arangua i entre Barcelona i Cumaná. Els cabdills de les quals havien emigrat cap a l'illa de Margarita “ *en la que tremola tambien el Pabellon español*”. Tota Veneçuela es troba lliure d'insurgents, exceptuant algunes zones de Santa fe i Maracaibo on seran atacats aviat per l'exèrcit de Apure. A Cumaná comanda el capità de navio Juan de la Puente, Governador de Guayana, que va ser presoner a aquella ciutat i s'oblidaren d'ell quan els rebels varen fugir⁴⁸.

És bastant rellevant la informació que no trobem en aquest cas, com per exemple els setges que va patir Puerto Cabello en dues ocasions per part dels exèrcits de Bolívar. Tenim per tant una altra mostra de que no volien alarmar a la població d'Espanya amb notícies funestes del que passava a l'altra banda de l'Atlàntic.

8.2.- Qüestió econòmica i comercial

Pel que fa a aquest tipus de notícies, són poques les vegades que el tema comercial i econòmic apareixen als diaris.

La primera notícia referida a aquest tema, podria anar lligada a la qüestió militar ja que parla de que la fàbrica de pólvora de Lima, incrementa la seva producció per a exportar-ne, a través de la fragata Astrea, elevades quantitats a Europa, essent aquesta pólvora d'una qualitat molt superior a la que s'emprava fins al moment⁴⁹. Podem constatar amb aquesta notícia que en un principi si que es rebia el suport d'Amèrica per tal de lluitar contra l'enemic francès, no serà aquesta la única mostra de solidaritat del poble americà ja que el dimecres 27 de maig de 1812 al *Diario de Palma* arriba la notícia que des del Callao de Lima ha arribat el vaixell Estandarte amb 2.085,855 pesos fuertes destinats a particulars, 385,499 per al govern britànic i 300.121 per al govern espanyol.⁵⁰

Un altre tipus de notícies són les que fan referència a embarcacions que arriben o bé a Amèrica o bé a Espanya, a nivell de informació periodística, el trànsit de persones és més abundant que no pas el de mercaderies. A l'apartat anterior ja hem vist el gran moviment de tropes que hi va haver per reforçar o substituir les tropes apostades a Amèrica. En aquest cas trobem notícies com les de dilluns dia 15 de juny de 1812 apareguda al *Diario de Palma* on ens indica que dia 14 de maig va partir cap a Amèrica del Sud el vaixell Salvador que transportava el segon batalló d'Albuhera. Aquesta notícia l'agafa de la *Gaceta de Cadiz* amb data del 20 de maig de 1812. Observem per tant el temps que es demoraven les notícies a arribar.

Notícies de caràcter comercial ens indiquen sobretot l'origen dels productes que transporten els vaixells, així com el trajecte que han fet. La notícia de dia 12 de gener de 1812, Informa als lectors que el bergantí Oriente ha arribat al port de Palma provinent del port de Cadis amb

---

48 *Diario Balear* (27 de novembre de 1814) núm 27, pàg 1-2

49 *Diario de Mallorca* (18 de maig de 1811) núm 138, pàg 545

50 *Diario de Palma* (27 de maig de 1812) núm--- pàg 533

productes de Caracas⁵¹. Sovint els diaris al menys un cop al mes, portaven una relació dels preus dels productes que és venien, apareguent sovint la procedència d'aquests, era freqüent veure cacao de Caracas o espècies de Lima.

Finalment el darrer tipus de notícies tracten sobre modificacions en el trajecte de les embarcacions, per motius diversos, ja sigui per mal temps o per qüestions d'inseguretat als ports de destí. Un exemple és la notícia de dia 18 de juny de 1812 que indica que La fragata espanyola Nuestra señora de la Concepción y Sant Joseph del capità Antonio Parera i Galup, que havia de descarregar a Montevideo, finalment ho farà a la Havana. A la notícia no fa referència a cap motiu concret, però per la data en que fou escrita i tinguent en compte el temps que tardava en arribar la notícia, situem els fets al voltant de finals de 1811, moment en el qual va tenir lloc el setge de la ciutat de Montevideo, darrer bastió realista, per aquest motiu la ciutat no era lloc segur per a desembarcar.

8.3-. Qüestió político-social

En aquest darrer apartat analitzarem les notícies aparegudes entre 1810 i 1814 que tenen com a tema aspectes de caire polític i social. Aquestes notícies afecten a qüestions molt diverses, desde els estats d'ànims de la població americana, catàstrofes naturals que han afectat a la població, proclames patriòtiques i bans decretats per les autoritats. Una vegada més no podem trobar cap notícia desalentadora per al bàndol realista.

Les notícies referides als dies 2 de febrer de 1810, 1 de gener 1812, 4 de gener 1812 i 21 de març de 1812 presenten una temàtica comuna, i es la d'elogiar la fidelitat dels habitants de les zones de Lima i Mèxic, mostrant la voluntat d'acabar amb les influències franceses que arriben a la zona i mostrar que la zona es troba en situació de tranquil·litat. La notícia apareguda el 2 de febrer de 1810 es tracta d'una proclama de la gent de Cartagena de Indias datada de l'onze de gener de 1810 i que per concloure diu:

*“Venid con Fernando VII, venid á nuestros brazos; nada os faltará, de nada necesitareis, esta es vuestra patria; pues lo es de vuestros amigos, de vuestros hijos y vuestros hermanos.”*⁵²

Llegint aquestes notícies tot fa pensar que Amèrica restarà com el darrer reducte realista, i que la península Ibèrica esta abocada a les directrius de Napoleó. Clar és que ens trobem als inicis del conflicte americà i que res feia pensar el que acabaria passant a Ultramar.

Fins ara hem vist notícies que és rebien d'Amèrica, en aquesta ocasió és a la inversa. El *Diario de Palma* de dia 26 de febrer de 1812, porta escrita una carta de la regència del regne als

51 *Diario de Palma* (12 de gener de 1813) núm 129, 547

52 *Diario de Mallorca* (2 de febrer de 1812) núm. 34, pàg 137

espanyols americans. A aquesta carta fa una crida davant els problemes que ara es plantejen. Els anima a mantenir-se fidels a Espanya i a no caure en mans independentistes. També fa una crida a la lluita conjunta contra els invasors que volen destruir 300 anys de bona sintonia, que tot i estar enfora són família. La carta va signada per Joaquin Mosquera i Figueroa, que en aquell temps era el president de la regència espanyola. Amb data del 23 de gener de 1812. En aquest cas i ja més avançats en el temps, s'han canviat les tornes, i ara són els espanyols de la península qui animen a no defallir als seus compatriotes americans.

A vegades les notícies aparegudes a la premsa ens mostraven les dues cares de la moneda, per un costat, presentaven un fet que perjudicava a Espanya, però per l'altre costat mostrava la reacció davant la notícia negativa, com si es volgués mostrar que tot i les adversitats, l'imperi espanyol es mantenia sa i estalvi.

Es el cas de la notícia apareguda dia 20 de març de 1812 al *Diario de Palma*, on ens presenten els fets ocorreguts a Mèxic el 2 d'agost de 1811 quan s'ha avisat al virrei de que hi ha hagut una conspiració. Els ministres varen aconseguir identificar i arrestar als instigadors. El pla dels rebels era secuestrar al virrei i entregar-lo a Ignacio Rayon a Zitáquaro, detenir als ministres, intendants i empleats del govern, fer-se amb els diners públics i saquejar les cases de la ciutat. Rayon va ser un destacat líder rebel membre de la Suprema Junta Nacional Americana. 13 foren els condemnats a distintes penes la majoria condemnats a mort, tot i que alguns foren desterrats de forma perpètua d'Amèrica i de les illes pròximes. En vista dels esdeveniments el poble va esclatar un cop destapada la conspiració, en clams a favor del virrei, es va ordenar a totes les esglésies una missa d'acció de gràcies:

*Los RR. Obispos, cabildos y ayuntamientos de la Puebla, Vera-Cruz, Oaxaca y otros, asi como diferentes corporaciones, xefes civiles y militares, y varios regimientos felicitaron igualmente al señor Virey, renovando con esta ocasión las protestas de sacrificarse en defensa de la patria y de los derechos de nuestro amado monarca FERNANDO VII*⁵³

El cas que ens ocupa ara té relació amb dues notícies, i tracta el tema de la pacificació del virregnat del Riu de la plata la primera apareguda al *Diario de Palma* dia 3 de gener de 1812 on trobem una notícia de Buenos Aires extreta del diari *Times* de dia 19 d'octubre, que escriuen en data del 6 d'agost. A n'aquesta notícia ens informen de que el general Francisco José de Elío, ha alliberat als presoners de Paraguai que havien format part en una conspiració contra Liniers per tal de derrocar-lo, i convoca una reunió amb la junta grande per tal de tranquil·litzar la situació.

---

53 *Diario de Palma* (20 de març de 1812) núm 82, pp. 338-240

La segona notícia es de dia 29 de febrer i apareix al mateix diari, però a n'aquesta ocasió obté la informació del *Chronicle* de Gibraltar i data del 5 de novembre de 1811. Parla del tractat de pau signat per la junta de govern de Buenos Aires i el general Elio, que és ratificarà el 21 novembre. Són 24 articles que contenen el que vendria a ser que les parts contractants reconeixen a Ferran VII com al seu sobirà. La junta declara que el riu de la plata i la resta d'Amèrica del sud formen part integrant de la monarquia espanyola, que enviaran diputats a les Corts i explicaran el perquè no ho han fet abans. El retorn dels presoners de un i altre bàndol juntament amb els canons de l'esquadra que bloquejava, es restabliran les propietats de les persones, així com el restabliment del comerç. Els vaixells espanyols i estrangers seran admesos als ports de Riu de la Plata. El general Elio promet complir aquest tractat i comunicarà a la Junta de Govern de Buenos Aires, promet la retirada de tropes portugueses dins les seves fronteres. Les tropes del govern de Buenos Aires han de passar a l'altra part del riu apostant-se a la colònia de Sacramento, amb un oficial de cada part. Si hi ha disputes s'hauran d'arreglar amistosament.

Seguint amb la temàtica de Buenos Aires i en relació a les notícies anteriors, el *Diario de Palma* de dia 12 de març de 1812, es fa ressò d'una notícia de Cadis de dia 11 de febrer, a n'aquest nombre porta dos comunicats, el primer del Governador de les províncies Unides del Riu de la Plata Gaspar Vigodet, i la segona de Francisco José de Elío, ambdues són una mostra de la fragilitat de la situació al Riu de la Plata. La primera es una proclama on Gaspar Vigodet on carrega contra el govern del riu de la plata per actuar en contra de l'autoritat espanyola, encoratja als seus a no defallir i a mantenir-se com fins ara, malgrat les faltes de respecte per part del govern de Riu de la plata. Diu que si el poble cedeix, l'exèrcit del Perú de Goyenche no podria complir els seus triomfs tan ràpid com ho fa, si els aliats portuguesos es retiren, els insurgents atacaran de nou.

La segona titulada "*Proclama del Virrei Elio a los habitantes de Montevideo*" Elio es lamenta de no poder oferir la seguretat que abans donava als seus súbdits, ara hi ha una guerra dins casa seva que els ha abocat a la misèria. Comunica als seus habitants que les tropes del Govern de Buenos Aires s'ha de retirar a les seves possessions, i els portuguesos han de fer el mateix. Explica que vetllarà pel compliment de l tractat pel que respecta al lliure comerç i restabliment de béns. Els anima a que disfrutin tranquils de la pau que ell els hi brinda, i el fet de sufocar la guerra civil.

A continuació apareix una altra notícia relacionada amb les anteriors, que vendria a ser com una conclusió de tota aquesta sèrie d'esdeveniments. Proclamació d'un edicte en referència a la reclamació de propietats de les existents a l'exèrcit de Buenos Aires que es retira així com estableix el tractat., l'acompanyen famílies, algunes per voluntat pròpia, altres sota amenaça, la resta veu com hi ha garanties de protecció sota el govern espanyol, i que no han de patir per l'exèrcit portuguès,

que no els hi faran res. Algunes famílies tornen a casa seva en veure que estan segures.

Seguint amb la mateixa temàtica apareixen a la premsa mallorquina còpies dels escrits que escriuen als diaris americans, com el cas de la notícia apareguda dia 27 de Setembre de 1812 al *Diario de Palma* on hi apareix novament una proclama del capità general i governador de les províncies del Riu de la Plata Gaspar Vigodet als habitants d'aquesta ciutat. Data del 15 de juny de 1812. Es tracta d'una mostra de superioritat del bàndol realista, on Vigodet elogia totes les victòries que fins ara han tengut els espanyols, utilitza aquestes victòries a Amèrica del Sud per tal de reafirmar el patriotisme de Buenos Aires. És una proclama a la població on d'alguna manera també els fa partíceps de les victòries militars. Finalment acaba advertint als rebels que per molts projectes que vulguin dur a terme, el poble espanyol sortirà triomfant⁵³.

Davant tots aquests esdeveniments, el *Diario de Palma* de dia 15 de gener de 1812, escriu que per Nadal Amèrica ja estarà pacificada del tot.

La desconfiança s'instal·la a la premsa mallorquina amb l'aparició de dues notícies que introdueixen a una nova potència, Anglaterra. El *Diario de Palma* publica els dies 21 i 22 de gener de 1812 que hi ha sospites de que els britànics donen suport a la junta revolucionària de Buenos Aires, la població percebia que les relacions del capità Elliot amb la Junta de Buenos Aires obeïa a instruccions secretes, per tal de crear divisió entre les províncies. Però la qüestió de fons es el comerç, res a veure té amb la part militar, no s'entén una política contrària als interessos espanyols per part dels britànics, que no osarien ocupar algun port a esqueses espanyoles. També diu que Amèrica miraria amb mals ulls als anglesos per aprofitar-se dels seus habitants, després si això passes Anglaterra hauria de destinar efectius per defensar aquest punt. Gastaria molts recursos que si hi hagués un comerç lliure, aquests recursos podrien arribar a Londres sense cap problema. Diu que és un deure del govern exhortar al poble de que prengui mesures contra els anglesos, però que no esta del tot malament haver-se preocupat per aquest fet, els pobles han d'estar sempre atents a la conservar els seus interessos i drets i només es poden fiar de ells mateixos. “ *el extranjero no viene a nuestro país a trabajar en nuestro bien, sino a sacar quantas ventajas pueda proporcionarse* ”.⁵⁴

En relació a aquestes dues darreres notícies, dia 12 de març de 1812 torna a sorgir la qüestió britànica a la premsa insular, alertant de la presència de bucs de guerra a Riu de la Plata dia 20 d'abril de 1811.

En moltes ocasions, com hem vist a llarg del treball, la funció de la premsa era la de desprestigiar a l'enemic, mostrant a la resta de la societat la seva conducta. La premsa mallorquina

53 *Diario de Palma* (27 de setembre de 1812) num 22, pp 85 -87

54 *Diario de Palma* (21 de gener de 1812) núm 21, pàg82 i *Diario de Palma* (22 de gener de 1812) núm 22 pàg 85-86

es va fer ressò d'una ordre que va donar el general Castelli, als veïns del poble de Chuquisaca, on els hi diu que tenen 27 hores per presentar-se davant el governador de la província de Salta, on seran condemnats pels seus crims, se'ls confisca tots els seus béns. Acte seguit, el mateix diari, en veu de l'editor aprofita aquesta ordre per criticar les actituds dels qui anomena “*insurgentes de Buenos Aires*”, posa de manifest les actituds que tenen davant als seus contraris. Robant i assassinant, i deshonrant a les famílies. Fa una crida perquè no es posicionin al seu favor, que comparin les actituds dels qui abans els governaven (espanyols) amb els qui ho fan ara, que es creuen superiors a ells, finalment els hi fa una advertència:

*“Aprovechaos de la triste experiencia que os ha puesto delante de los ojos el abismo de males en que pretenden precipitaros, si quereis conservar la seguridad de vuestras personas, la lealtad a vuestro soberano el Sr. D. Fernando VII y a la religion santa de vuestros padres”*⁵⁵

Si tot feia pensar que serien bones notícies, podem dir que no sempre va ser així, és cert que per a la qüestió militar sempre varen aparèixer les bones noves, en la qüestió política i social no sempre va ser així, a nivell polític arribaven notícies referides a les proclames d'independència de les diferents colònies és el cas de la notícia de dia 11 de febrer de 1812, on al *Diario de Palma* figura una notícia escrita pel seu editor on critica l'actitud de Caracas al proclamar-se independent. L'editor es demana de què serveix aquesta independència si no te poder per conservar-la. El que ha fet ha estat empitjorar una situació que ja era difícil.⁵⁶

Seguint aquesta mateixa línia, ens trobem una altra notícia on l'editor en fa una reflexió sobre els fets que tenen lloc a les colònies. Es tracta de la notícia de dia 19 de gener de 1812 que porta per títol: “*El argos Americano: Periódico que se pública en Cartagena de Indias, después de rebatir las pretensiones del estado de Candinamarca, que dice obligaran a Cartagena a separarse de aquella provincia*”. Afirmar que si la divisió es produeix seria un triomf per a l'enemic, no els hi ha agradat la forma d'actuar de les corts, que titlla de corrompudes i enganyoses. Després el propi editor del *Diario de Palma* en fa un anàlisi on expressa la seva postura contrària a la divisió, alegant que ha violat nombrosos articles de la constitució que acabaven de jurar. Al mateix temps es demana amb quina autoritat i quines garanties pot tenir el nou governador, el brigadier Baraya, amb els crims que havia comes en el passat. Un militar que entra amb el seu exèrcit te el perill de convertir-se en un dèspota.⁵⁷

Finalment la una de les notícies més dolentes que he pogut trobar als diaris parla d'un terratrèmol que va tenir lloc a al 1812 a la zona de Caracas i que va significar un cop molt fort per

55 *Diario de Palma* (20 de gener de 1812) núm 20, pàg 78

56 *Diario de Palma* (11 de febrer de 1812) núm 42, pp. 165-166

57 *Diario de Palma* (19 de gener de 1812) núm 19, pp. 73-74

als independentistes, ja que no tenien fons suficients després de la campanya contra la ciutat de Coro. Aquest desastre natural, va servir a les tropes realistes per poder frenar l'avanç independentista, atacant en dos fronts diferents, el religiós, utilitzant als sacerdots per promulgar que el terratrèmol havia estat un càstig diví per no reconèixer a Ferran VII com a monarca, i a nivell militar perquè suposaria menys esforç acabar amb la maltreta resistència independentista.

aquesta notícia apareix a dos nombres diferents, la primera vegada al *Diario de Palma* amb data del 24 de juny de 1812 on informa de forma breu que un vaixell procedent de Jamaica havia comunicat a La Havana que hi havia hagut un terratrèmol a les ciutats de Caracas i València i que probablement altres poblacions de l'interior haguessin patit el mateix destí⁵⁸.

La següent notícia es de dia 27 de juny i ja ens ofereix informació més extensa, no sols de la catàstrofe, sino també de les accions militars que es duren a terme a la zona per tal d'acabar amb la resistència independentista. Parla que dia 26 de març un gran tremolor va trontollar la Guaira i pobles propers, repetint-se també dia 4 d'abril però amb manco intensitat. Les conseqüències de dia 26 van ser devastadores i la gent que no va quedar sepultada va fugir al camp. Els tremolors han afectat a diferents indrets, com Puerto Cabello, Cumaná, Maracaybo i sobretot Barquisimeto, on 20 soldats que anaven a atacar a Montevideo quedaren sepultats.

Aprofita per dir que amb 300 homes apostats a Coro, es van apoderar de 8 canons i munició a més de fer 163 presoners, matant a 83 rebels. Clama perquè aprofiti aquest moment per atacar València ja que allà està establert el congrés o govern que han format els rebels.

A Puerto-Cabello s'ha sentit menys el tremolor. A Cumaná la meitat de la població ha quedat arruïnada. Es preten enviar a Coro els 300 homes que arribaren d'Espanya per tal de continuar les operacions. Diuen que trobaran poca resistència i que els pobles del voltant s'uniran a ells, com la ciutat de Tocuyo que ha reconegut al legítim govern, aquest fet es repetirà a diferents pobles que volen estar sota la protecció espanyola. Miranda i el Canonge de Chile han escapat cap al nord. Al congrés es va tractar el tema de les Corts, la majoria estava a favor, exceptuant Roscio, que promulgava fer igual que el Buenos Aires amb Elio.

9-. CONCLUSIONS.

Una vegada acabat aquest treball, podem afirmar diverses coses, en primer lloc que el decret de llibertat de premsa va iniciar un període molt actiu en quant a producció periodística, que a Mallorca el fet de no tenir a l'enemic dins casa va propiciar intensos debats de caire polític a través de les nombroses publicacions, en vista de la tendència de tota la premsa, podem constatar que hi havia una majora absolutista o servil, front a les de tendència liberal. Les publicacions absolutistes varen tenir una trajectòria molt més llarga que no pas la premsa liberal, que un cop Ferran VII puja

---

58 *Diario de Palma* (24 de juny de 1812) num. 176, pàg 757

al poder, molts diaris es veuen obligats a tancar o a canviar de nom, i no serà fins al 1823 quan torni a ressorgir la premsa.

Un altre fet que podem constatar és que la temàtica predominant durant el període analitzat és la qüestió francesa, amb un predomini clar dels informes militars i de tot el que passava a la Península, no hem d'oblidar la gran aflluència d'immigrants que arribaren a les nostres illes, i la clara necessitat que tenien d'estar informats del que passava a casa seva, bona mostra és l'estructura del *Diario de Palma* de Brusi, on hi havia un apartat dedicat exclusivament a Catalunya.

Els debats polítics a la premsa mallorquina foren molt intensos, arribant al punt de que podríem dir es fundaren diaris, o setmanaris, només per poder rebatre les idees d'altres mitjans de comunicació.

També remarcar el sorgiment dels articles d'opinió, que fins a 1810 no es donaven pràcticament a cap diari, per exemple al *Diario de Palma* els articles d'opinió no surten fins al 1812. Aquests articles donen lloc a nombroses disputes dialèctiques entre els ciutadans que de forma anònima plasmen els seus pensaments a la premsa, convertint els diaris en mitjans de discussió i fòrum de debat.

Pel que fa a les notícies arribades d'Amèrica, ha estat difícil poder establir divisions temàtiques clares, ja que moltes de les notícies portaven informacions molt diverses, i de temàtiques diferents. Pel que fa a les notícies seguien una línia molt semblant a les notícies que es contaven relatives a la guerra del francès a Espanya, informes de batalla sobretot i arengues de caràcter patriòtic.

Pel que fa a la intencionalitat de les notícies, he pogut constatar que en un primer moment només interessaven les bones notícies, és a dir els triomfs militars, les proclames patriòtiques i les notícies dels donatius que el poble americà feia per a sufragar la guerra a Espanya. Els elogis a la mare pàtria són constants. Es volia donar la impressió que a Amèrica tot anava bé, que els atacs independentistes eren cosa d'una minoria mal organitzada i sense recursos, que es dedicava al pillatge. Eren molts els atacs que rebien els rebels per part de la premsa, articles d'opinió anaven en contra dels qui actuaven en contra d'Espanya. Això pel que fa a les notícies referides als moviments independentistes, perquè també trobem males notícies arribades a les illes, com és el cas de la notícia sobre el terratrèmol, però res a veure tenen amb els moviments insurreccionals. En tot cas les notícies més desalentadores fan referència a actuacions per part dels sublevats, per mostrar com són els seus principals líders i com actuen envers el poble.

Les principals zones d'on rebíem informació eren Mèxic, Riu de la Plata i concretament Montevideo, i l'Alt Perú. En relació a les notícies vull fer especial menció a la campanya militar de

José Manuel de Goyeneche, que a la premsa mallorquina va tenir molt de ressò, tal vegada pel que va significar, l'aturada de l'independentisme a l'Alt Perú amb les batalles de Huaquí i Sipesipe.

Constatar també que no només rebíem notícies d'Amèrica cap a Espanya, sino que en nombroses ocasions es transmetien notícies d'Espanya cap a Amèrica.

Un tema interessant que es veu reflectit a la premsa es el llenguatge polític que utilitzaven els redactors de l'època sobretot per referir-se als independentistes, cal tenir en compte que tot i que he utilitzat aquest terme, a la premsa en cap moment apareixen designats com a tal, sino utilitzen termes com “sediciosos”, “sublevados” i “rebeldes”, en alguns casos utilitzen la paraula “indios” totalment inapropiada, pel simple fet de que la majoria dels sublevats no eren d'origen indi, sino espanyols i criolls, cert és que varen rebre ajuda indígena en nombroses ocasions.

BIBLIOGRAFIA

BEJARANO, Emilio (2005) *M. Cayetano soler. Un hacendista olvidado. Diatriba y reivindicación de su ejacutoria*; Palma: ed. Ajuntament de Palma

CASASNOVAS, Miquel A (2007) *Història de les Illes Balears*; Palma: ed. Moll

DUARTE, Luis Miguel et al. (2011) *Revoluciones e independèncias a lo largo de la historia*
Valladolid: Universidad de Valladolid

DURAN, Miquel i MARIMON, Antoni (coord.) (2009) *La guerra del francès (1808-1814)*; Palma: ed. Institut d'estudis Baleàrics.

DURAN Miquel (1986) *Bernat Nadal i Crespi, un bisbe solleric que fou diputat a les corts de Cadis*; Palma: Ajuntament de Palma

FERRER, Antoni-Lluc (1978) "Aspectes de la difusió de la premsa política durant la guerra del francès (1808-1814)" pp 38-50; a la revista *Randa*; Barcelona: Curial edicions

GROSSKE, Eberhard (1984) "La libertad de prensa en Mallorca durante la guerra de independència". pp. 277-292 a *Mayurqa* núm 20; Palma; Universitat de les Illes Balears

HALPERIN, Tulio (coord.). (1978) *El ocaso del orden colonial en hispano- America*. Buenos Aires: ed. Sudamericana.

HAMNETT, Brian (1978) *Revolución y contrarrevolución en méxico y el Perú*; Mèxic; Fondo de cultura económica

LUCENA Giraldo, M [et.al.]; (2011) "Revoluciones Atlánticas, revoluciones hispanoamericanas" a *Revoluciones e independèncias a lo largo de la historia*. Valladolid: ed. Universidad de Valladolid

LYNCH, John (1989); *Las revoluciones hispanoamericanas 1808-1826*; Madrid: ed. Ariel

LYNCH, John (2001); *América latina, entre colonia y nación.*, Madrid: ed. Critica

MARTINEZ, Nelson (1999) *La independència hispanoamericana*. Madrid: ed. Historia 16

MOLINER, Antoni (2000) *La guerra del francès a Mallorca (1808-1814)*; Palma: ed. Documenta Balear

ROURE, Lluís (1985) *L'Antic Règim a Mallorca. Abast de la commoció dels anys 1808-1814*; Palma: Conselleria d'educació i culture de les Illes Balears

ROURA, Lluís (1999) *La crisi de l'Antic Règim a les Balears (1780-1814)*; Palma: ed. Documenta Balear

SABODRIO, Jorge i de PRIVITELLIO, Luciano. (2006): *Breve historia de la Argentina*. Madrid: ed. Alianza editorial.

SILVA, Osvaldo (1995); *Breve historia contemporánea de Chile*; Mexic: ed. Colección popular.

SOBREVILLA, Natalia (2011) “Hermanos Compañeros y Amigos de sus mismos contrarios”: las guerras de independència en el Sur Andino 1805-1825” a *Las guerras frente a la crisis del orden colonial. Hispanoamésrica*. pp. 1-23. Regne Unit: Universitat de Kempt

VALENCIANO, Valentí (2008); *El primer liberalisme a Mallorca*; Barcelona: publicacions de l'Abadia de Monserrat.

VALENCIANO, Valentí (2009): *Els inicis de la premsa a Mallorca. 1779-1814*. Palma, ed. Documenta Balear.

11-. ANNEX 1

Recull de les notícies referides a la batalla de Huaqui. Informe de batalla del general Goyeneche
enviat al virrei del Perú

DIARIO

DE PALMA

del viérnes 27 de

marzo de 1812.

VIÉRNES SANTO.

San Juan ermitaño.

Dánse Ordenes.

HORAS.	TERMÓMETRO.	BARÓMETRO.	VIENT. Y ADMÓSF.
7 de la mañana.	12 grad.	28 p. 1 l.	O. nubecillas.
12 del dia.	14 grad.	28 p. 1 l.	N. idem.
5 de la tarde.	14 grad.	27 p. 1 l.	Idem.

ESPAÑA.

Lima 10 de julio de 1811.

La gazeta extraordinaria del gobierno de esta capital de hoy contiene el siguiente parte del general en xefe D. Joseph Manuel de Goyeneche, dado en el campo de batalla á 22 de junio de 1811, y dirigido al señor Virey del Perú.

« Excmo. Sr. : La gran victoria de Guaqui, que el exército de mi mando ha obtenido contra el enemigo el dia 20 del presente, es un premio que el Dios de los exércitos ha dispensado á la lealtad del Perú, y á los incesantes desvelos de V. E. por su seguridad y conservacion. La mañana del 19, quando me hallaba distante de atacarlos, supe que con todas sus fuerzas se habian colocado en tres gruesos en Guaqui, Caza y Machaca, y que á dos leguas de este punto habian echado un puente en el Desa-

guadero , haciendo pasar una columna de 1200 hombres sobre nuestro territorio , que solo distaba 4 leguas de la division del coronel D. Gerónimo Lombreira , á quien tenia colocado á mi derecha para proteger esta posicion. Este atrevido movimiento del enemigo me trasladó al teatro próximo de las desgracias en que iba á ser envuelto muy luego , pues advertí su plan de distraer mis fuerzas por el frente y flanco derecho , interin hacian lo mismo por la espalda , mediante la comunicacion establecida con su nuevo puente. En el instante que sus movimientos me aclararon su plan , determiné mi salida con todo el ejército para atacarlos , y deshacer unos proyectos que antes de 24 horas debian realizarse en mi concepto , justificado por las noticias que con seguridad he obtenido. Convoqué á junta de guerra , instruí á los xefes de nuestra dificil situacion , y de la necesidad de anticipar una batalla al rayar del dia 20 : la uniformidad de dictámenes , y el valor de todos , no me dexó otra cosa que depositar mi suerte en sus manos ; á cuyo fin ordené que á las 3 de la mañana , á la señal de un cañonazo , se pusiese el ejército sobre las armas ; que el coronel D. Juan Ramirez con los batallones de los beneméritos, coronel D. Pablo Astete y tenientes coroneles D. Luis Astete y D. Mariano Lechuga , y 350 hombres de caballería de Arequipa y Tinta con 4 cañones , se pusiese en marcha á atacar á Caza, que es una quebrada sobre el camino de Machaca con comunicacion á Guaqui , donde tenian un gran campamento con artillería, interin yo con los del real de Lima , el digno coronel D. Francisco Picoaga y D. Fermin Pierola , y 300 de caballería , 40 de mi guardia y 6 piezas de artillería , me dirigia á tomar á Guaqui, punto de reunion de su quartel general.

» Al rayar el dia , el ejército estaba todo en marcha, y nuestras valientes guerrillas posesionadas de las faldas de los cerros de mi derecha , cuyas alturas, á la hora de nuestro movimiento, descubrimos todas coronadas de inmensa indiada , alguna caballería y fusileros , que armaban una griteria y aullidos , que resonaban por todas partes , acompañados de fuego y granadas de mano tiradas en ondas ; pero la intrepidez de las nuestras , á cargo de los oficiales Ontaneda , Valle y Alvarez de ingenieros , los desalojaron , avanzando con fuego sostenido á medida que marchaban mis tres columnas , sin que en ningun punto hiciesen otra cosa los enemigos que reunirse y huir , ocupando nosotros los paestos de donde los desalojamos. A las 9 del dia oí á mi derecha un fuego

fuerte y muy empeñado de artillería; que sostenia el coronel Ramirez; lo que me hizo creer que habia empezado la accion, con lo que aceleré mi marcha á tomar el camino que de Guaqui desemboca en Caza, antes que el ejército enemigo lo tomase, y nos cortase la comunicacion entre ambos: situado en él con oportunidad, ordené á mi mayor general que con el real de Lima, el batallon del coronel Pierola y una pieza coronase las alturas, aguardase mis órdenes, y sostuviera á Ramirez.

„ Ya el enemigo, noticioso de mi aproximacion, habia salido de Guaqui con 15 piezas de artillería y 200 hombres guiados por Castelli, y mandados por Valcárce y Montes de Oca, y tomando una posicion sobre el camino casi inexpugnable de un morro flanqueado por la laguna y por montes superiores, me aguardaron en él: me dirigí á la frente del batallon del coronel Picoaga, y mi caballería toda con 5 piezas al cargo de los distinguidos oficiales Castrillon é Hinojosa, que rompieron el fuego, que fué contestado por el enemigo con un ardor y energía extraordinaria, pero con poco éxito, porque su formal empeño era hacerlo al punto donde yo mandaba, sin duda por haberme reconocido: y desplegada mi infantería en batalla, la artillería al frente, y la caballería apoyada en la laguna, seguí avanzando hasta medio tiro de ellos, y meterme baxo de sus fuegos. Dos horas seguidas lo recibí sin contestar con un fusilazo, en cuyo tiempo fué admirable el órden y serenidad de mis tropas, que hicieron algunos movimientos de posicion y amago, pero jamas de repliegue ni retirada: tres veces cargaron á mi caballería sobre el costado izquierdo, y en todas fueron rechazados, no obstante lo bueno de la suya.

„ Me hallaba en esta tenaz posicion sin poderla romper por la elevada del enemigo, quando despaché á mi edecan D. Joseph Moya con órden al mayor general de que tomase las álturas de mi derecha que flanqueaban al enemigo, para atacarlo desesperadamente por el frente y costado; pero este hábil oficial, viéndome sacrificado por aquel, y conociendo que era el modo de darme la victoria con este movimiento, ya se habia puesto en marcha con el real de Lima, dexando siempre el camino cubierto con el batallon de Pierola. Luego que lo avisté, y que caminaba con la rapidez que era urgente, destaqué tres compañías sueltas, que avanzasen por el frente dispersas, interin yo con el resto de la tropa en coluna entraba por la lengua de tierra de la izquierda.

Su caballería quiso detener este empuje , y salió á oponerse ; pero fué arrollada , hasta que viendo el enemigo dominada su posición por el incomparable Tristan , que hacia un fuego horroroso , y por mi parte tomando el frente con ardor y su costado izquierdo en órden , se puso en fuga desordenada para Guaqui : lo perseguimos con ardor hasta posesionarme del pueblo , donde cogí todos sus almacenes de municiones de guerra y boca y sus hospitales.

(Se continuará.)

PALMA.

Embarcaciones que ayer dieron fondo en este puerto.

De Sitges en 7 dias , el patron Andres Pares , catalan , laud S. Antonio , con 5 pasajeros y lastre.

De Calella en 4 dias , el patron Benito Texidó , catalan , laud S. Antonio , con 12 pasajeros y papel.

De Cambrils en 8 dias , el patron Gerónimo Rigau , catalan , laud los Dolores , con vino y aguardiente.

Aviso. En la iglesia del real monasterio de Sta. Clara , hoy á las tres ménos cuarto de la tarde se dará principio á la devota funcion dedicada á la sacratísima y amorosa Llagra del costado de nuestro amabilísimo Redentor. Todos los fieles que asistirán á ella bien dispuestos como verdaderos christianos , y del modo que lo manda nuestra santa madre la iglesia , ganarán indulgencia plenaria.

Hoy á las 4 de la tarde se despacha correspondencia para Arenys de mar , Cádiz , Habana y Cartagena de Indias.

Alquileres. Está para alquilarse una casa-horno con bastante capacidad para almaceas , y una tienda todo contiguo en Despuig de S. Pedro : al que le acomode podrá tratar de ajuste con las señoras de Cardona que viven en la calle de la Gloria.

La casa número 42 de la calle de las Capuchinas , está para alquilarse : en la misma darán razon.

MAJORCA:

En la imprenta de Brusi, calle de Can-sa-vellá.

DIARIO

DE PALMA

del juéves 2 de

abril de 1812.

San Francisco de Paula fundador.

HORAS.	TERMÓMETRO.	BARÓMETRO.	VIENT. Y ADMÓSP.
7 de la mañana.	11½ grad.	28 p. 1	1. S. sereno.
12 del día.	13 grad.	28 p.	1. S. nubes.
5 de la tarde.	13 grad.	28 p.	1. S. nubecillas.

Continúa el capítulo de Lima de que se habló en el diario del 27 de marzo último.

» El camino quedó cubierto de sangre y cadáveres enemigos, y regado de municiones; en el pueblo tomé 15 cañones de bello servicio, los mas de á 4, y entre ellos los 4 que llevó á Santiago D. Narciso Basagoitia. Mi marcha á Guaqui fué interrumpida por las partidas de prisioneros, que hincados de rodillas lloraban y pedían clemencia, porque les habian hecho creer que todos serian pasados por las armas, pero aun me despojé de mis pañuelos y los de mis fieles edecanes para enxugar su sangre y cubrir sus heridas, haciéndolos conducir al Desaguadero.

» Serian las 4 de la tarde quando recibí un parte verbal del coronel Ramirez que se hallaba en Caza, en que se me avisaba de haber conseguido una completa victoria contra Viamont y Diez Velez, pero que necesitaba de mi reunion, porque una gruesa columna de caballería de cochabambinos se le acercaba. No obstante la gran fatiga de mi tropa la reuni, y abandonando á Guaqui, me

puse en marcha , y á una legua de distancia recibí nuevo mensa-
 ge , en que me decía que ya no me necesitaba , porque los ene-
 migos se le retiraban y venian con direccion á mí. Volví luego al
 mismo pueblo casi al anochecer , fixé mis puestos y posiciones , y
 pasé la noche sobre las armas al raso , tomando muchos prisione-
 ros , que persuadidos que Guaqui era suyo , buscaban su apoyo.
 Envié al Desaguadero por mulas , y al anochecer hice cargar las
 15 piezas , 280 caxones de todo género de municiones de artille-
 ría y fusil de exquisita calidad , y 6 cargas de botica ; y dan-
 do al saqueo de la tropa los almacenes de víveres abundantí-
 simos , di fuego á lo demas , replegándome en busca del coronel
 Ramirez , que pasó la noche con sus tropas como yo ; y siendo el
 cansancio de todas extremado , pues en 40 horas ni durmieron ni
 comieron , volví ayer á este punto , donde quedo reponiéndome,
 no de la pérdida , sino del cansancio y desvelo.

Ademas de estos efectos he tomado por mí cerca de 400
 fusiles , 250 prisioneros y 3 oficiales ; 60 pasados con sus armas
 de las tropas veteranas del Sr. Nieto , dexando todo el camino
 regado de cadáveres , cuya sepultura ordené ayer , habiéndose
 notado entre ellos muchos oficiales. De nuestra parte solo he te-
 nido 7 muertos y 12 heridos ; y la del coronel Ramirez consis-
 te en lo que V. E. notará por el parte original que le incluyo,
 recomendando á este digno xefe , cuya serenidad y valor es su-
 perior á todo elogio , al igual de los otros que le acompaña-
 ron en sus divisiones , como el coronel D. Pablo Astete , y
 los tenientes coroneles Don Luis Astete y Don Mariano Lechu-
 ga ; y tanto á dicho señor Ramirez , como á los nombrados,
 he concedido escudos de premio para que se perpetúe su honor
 y constancia. (Se continuará.)

CATALUÑA.

*En el Correo de Manresa del juéves 27 de febrero se lee
 el artículo siguiente.*

CASA DE LOCOS.

Sirva ó no sirva , lease ó no se lea , aquí va mi almenake.

Hoy veinte y siete de febrero. Sale el sol á 6 h. 27 m. Se
 pone á 5 h. 33 m. Su declinacion es 8 g. 8 m. Debe señalar el

DIARIO

DE PALMA

del domingo 12 de

abril de 1812.

San Zenon mártir.

Quarenta Horas en los Capuchinos, dedicadas á la divina Pastora de las almas: exposicion á las cinco de la mañana, reserva á las siete de la tarde.

HORAS.	TERMÓMETRO.	BARÓMETRO.	VIENT. Y ADMÓSF.
7 de la mañana.	11 grad.	27 p. 11 l.	E. cubierto.
12 del dia.	11½ grad.	27 p. 11 l.	N. nublado.
5 de la tarde.	11½ grad.	27 p. 10 l.	N. cubierto.

Continúa el capítulo de Lima de que se habló en el diario del 2 del corriente.

— No caben elogios para la generalidad de la tropa y oficiales: el valor, la firmeza y la irritacion reynaba en sus corazones, y en tiempo mas sereno avisaré á V. E. las gracias que en el campo de batalla he concedido en nombre del rey, sin excluir á los beneméritos del real de Lima, por ser dignos de ellas. — Por mis propias manos he puesto en el brazo firme del mayor general D. Pio Tristan un escudo de valor en prueba de mi gratitud y de su pericia, pues con ella, ademas de lo expuesto, puso en fuga una columna enemiga que de Guazqui se dirigia á Caza, y le tomó dos cañones. — El coronel Picoaga me acompañó con la nobleza y carácter valiente que le es genial, y dis-

fruta del mismo escudo en union del coronel Pierola, teniente coronel D. Rufino Bercolme, y mis fieles y valerosos edecanes, conde de Casa-Real, D. Mariano Campero, D. Joseph Garcia Santiago, D. Joseph Moya, D. Juan Imaz, D. Joseph Casellas y Don Joseph Guerra, que todos llevaron mis órdenes, y me acompañaron con serenidad. — El cuerpo todo de artillería ha llenado sus deberes con inexplicable valor y acierto: no hallo como recomendarlos, ni explicar los conocimientos del sagaz y valiente comandante de ingenieros Don Manuel de Leon, para quien pido á V. E. la propiedad de teniente coronel, á que se ha hecho muy acreedor: le he concedido un escudo de honor, lo mismo que al de artillería D. Antonio Martinez, y á los oficiales Castrillon, Herrera é Hinojosa, teniendo V. E. presente que Leon estuvo á mi lado en las horas del fuego y del riesgo. — Igualmente me acompañó mi auditor Don Pedro Lopez Segovia y el señor D. Pedro Vicente Cañete, que fueron espectadores de la batalla.

„ Los cochabambinos cortaron el puente que echaron entre el Desaguadero y Machaca, los creo en fuga; pero mis miras van ahora sobre ellos, y no perderé momentos sin dexarlos de la mano: la tropa enemiga, situada en Tiquina, acabo de recibir parte de que se ha fugado toda ayer á las 5 de la tarde. — Despacho con esta plausible noticia á mi edecan D. Juan de Imaz, para que como testigo ocular de la accion informe á V. E., y lleva encargo de presentar en mi nombre al pueblo de Lima, representado en su cabildo, una de las dos banderas cogidas á los enemigos. — He cumplido con los deberes de mi cargo, y solo ruego á V. E. crea que anhele por la paz, y que nuestro señor le guarde muchos años. Quartel general del Desaguadero 22 de junio de 1811. — Excmo. Sr. — *Joseph Manuel de Goyeneche*. — Excmo. Sr. Virey del Perú. ”

Parte del coronel Don Juan Ramirez.

„ Señor general en jefe: Al fin nos concedió la providencia el feliz momento de ver disipada esa negra niebla que habian formado los espíritus revolucionarios, y yo tengo el honor de comunicar á V. S. una superficial noticia de lo acaecido en el campo de Jesus de Machaca. Desde el instante en que la columna que llevé baxo mis órdenes se ayistó con el enemigo, mandé avanzar las